

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Ilona Vaičiulienė
Švietimo kokybės vadybos magistrantūros studentė

NEFORMALIOJO ŠVIETIMO PROGRAMŲ VERTINIMAS IR TOBULINIMO GALIMYBĖS
UŽTIKRINANT UGDYMO(SI) KOKYBĘ BENDROJO UGDYMO MOKYKLOSE (Šiaulių
rajono bendrojo ugdymo mokyklų atvejis)

Magistro darbas

Mokslinė vadovė
prof. dr. A. Kazlauskienė

Šiauliai, 2014

Darbas originalus Ilona Vaičiulienė
studentės parašas

Turinys

SANTRAUKA	3
SUMMARY	5
ĮVADAS	7
1. NEFORMALIOJO ŠVIETIMO RAIŠKOS ŠIUOLAIKINĖJE VISUOMENĖJE TEORINĖS IŽVALGOS	12
1.1. Neformaliojo švietimo dermė su formaliuoju švietimu, užtikrinant ugdymo(si) kokybę .12	
1.2. Neformaliojo švietimo tobulinimas užtikrinant ugdymo(si) kokybę.....20	
1.3. Neformaliojo švietimo programų vertinimo teorinis modelis	26
2. TYRIMŲ METODAI IR METODOLOGIJA.....	35
3. NEFORMALIAUS ŠVIETIMO PROGRAMŲ VERTINIMO ANALIZĖ.....	40
3.1. Neformaliojo švietimo programų vertinimo rezultatai. Bendrųjų gebėjimų ugdymo kontekstas.....	40
3.2. Neformaliojo švietimo programų vertinimo rezultatai. Bendrųjų gebėjimų vertinimo kontekstas.....	44
3.3. Neformaliojo švietimo vertinimo rezultatai. Ugdymo proceso orientacijos į mokymosi rezultatus kontekstas	50
3.4. Neformaliojo švietimo programų vertinimo rezultatai. Formalaus ir neformalaus švietimo dermės kontekstas	52
3.5. Neformaliojo švietimo tobulinimo gairės	57
IŠVADOS.....	58
REKOMENDACIJOS	60
LITERATŪRA	61
PRIEDAI	66

SANTRAUKA

Ilona Vaičiulienė

NEFORMALIOJO ŠVIETIMO PROGRAMŲ VERTINIMAS IR TOBULINIMO GALIMYBĖS UŽTIKRINANT UGDYMO(SI) KOKYBĘ BENDROJO UGDYMO MOKYKLOSE (Šiaulių rajono bendrojo ugdymo mokyklų atvejis)

Magistro darbas

Tyrimo aktualumas. LR Švietimo įstatyme (2011) teigiama, kad „neformaliojo vaikų švietimo paskirtis – tenkinti mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais“. Programas rašo mokytojai, kurie vadovaujasi savo turimomis žiniomis, Neformaliojo švietimo programų kriterijų aprašu. Europos Komisijos rekomendacijose (2012) aktualizavosi nauji prioritetai švietimui: orientavimasis į bendrųjų gebėjimų ugdymą, į mokymosi rezultatus, į šių rezultatų efektyvų vertinimą.

Tyrimo objektas: bendrojo ugdymo mokyklų neformaliojo švietimo programos.

Tyrimo tikslas: įvertinti neformaliojo švietimo programas ir numatyti jų tobulinimo galimybes.

Metodologija. Šiame darbe remiamasi *mokymosi rezultatų koncepcija*. Laikomasi nuostatos, kad bendrieji gebėjimai apibrėžiami kaip apčiuopiami mokymosi rezultatai, o ne į reikalavimą baigti konkrečią programą ar praleisti nustatytą laiką švietimo įstaigoje. Apibrėžiant *kokybės koncepcinę nuostatą*, laikomasi požiūrio, kad neformaliojo švietimo programų vertinimas remiasi kaip *atitikties reikalavimams* pozicijos. Šiuo požiūriu kokybė yra nusakoma per objekto, t. y. neformalaus švietimo programų būsenos kokybę.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros analizė, kuri sudarė prielaidas:

- išanalizuoti neformaliojo švietimo raišką šiuolaikinėje visuomenėje;
- neformaliojo švietimo dermę su formaliuoju švietimu, užtikrinant ugdymo(si) kokybę;
- neformaliojo švietimo tobulinimą užtikrinant ugdymo(si) kokybę.

● **Modeliavimo metodo** pagrindu buvo sukonstruotas teorinis neformaliojo švietimo programų modelis;

● **Turinio (content) analizė**, kurios pagrindu buvo įvertintos neformaliojo švietimo programos ir numatytos jų tobulinimo galimybės.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tyrimas atliktas 2013 metais keturiose Šiaulių rajono bendrojo ugdymo mokyklose (3 pagrindinės, 1 gimnazija). Išanalizuotos 54 neformaliojo švietimo programos.

Tyrimo rezultatai. Neformaliojo švietimo programų analizė parodė, kad:

- NŠ programos sudaromos pagal rekomendacijas, tačiau nėra vieningos formos.

- BU programose bendrosios kompetencijos skiriasi nuo ES dokumentuose įvardintų bendrųjų gebėjimų. Bendrosiose programose kompetencijos skaidomos į bendrąsias ir esmines dalykines. Bendrosios kompetencijos ugdomos drauge su esminėmis dalykinėmis kompetencijomis. Jos nėra atskirtos vienos nuo kitų. ES dokumentuose tokio skirstymo nėra – visi gebėjimai pavadinti bendraisiais gebėjimais (ir tie, kurie
- NŠ programų rezultatai vertinami per tikslų lygmenis (Bloom'o taksonomija). Tačiau daugiausia orientuojasi į žinių, supratimo ir taikymo lygmenį. Taip pat rezultatų raiška yra per ugdymo formas: varžybas, olimpiadas, konkursus, parodas, konferencijas, renginius, kolekcijas.
- NŠ dermė su formaliuoju švietimu.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro 3 skyriai. *Pirmame* skyriuje apžvelgtos neformaliojo švietimo raiškos šiuolaikinėje visuomenėje teorinės įžvalgos. *Antrame* skyriuje – tyrimų metodai ir metodologija. *Trečiame* skyriuje pateikta neformaliojo švietimo programų vertinimo rezultatų analizė.

SUMMARY

Ilona Vaičiulienė

THE ASSESSMENT OF NON-FORMAL EDUCATION PROGRAMS AND OPPORTUNITIES FOR IMPROVEMENT THE QUALITY OF EDUCATION IN GENERAL EDUCATION SCHOOLS (the case of general education schools of Šiauliai district)

Master paper

The relevance of the study. The Education Act of the Republic of Lithuania (2011) states that “the purpose of non-formal education of children is to meet the students’ cognitive, educational and self-expression needs in order to help them to become active members of society”. Teachers write programs appealing to their own existing knowledge or following the descriptions of the criteria of Non-formal education programmes. In its recommendations (2012) the European Commission emphasizes the new priorities for education which focuses on education of general skills, learning outcomes, assessment of the efficiency of these results.

The subject of the study is non-formal education programmes for schools of general education.

The purpose of the study is to evaluate the non-formal education programmes and to provide the possibilities for their development.

Methodology. This work is based on the concept of learning outcomes. The attitudes are uphold that the key competences are defined as measurable learning results, rather than a requirement to complete a particular program or to spend a period of time in the educational institution. Defining the quality of the conceptual approach, the view is uphold, that the assessment of non-formal education programmes is based on the position of equivalent requirements. In this case, the quality is determined through the object, id est. the quality of the state of non-formal education programmes.

Methods of the study. The analysis of the scientific literature made assumptions for:

- the analysis of the expression of non-formal education in today's society;
- the development of non-formal education and its compatibility with formal education in order to ensure the quality of education.

- A theoretical model for non-formal education programmes was made **on the basis of modelling method;**

On the basis of the content analysis, non-formal education programs were assessed and the possibilities for their development were provided.

Organization of the study. The study was carried out in four Šiauliai District general education schools (3 Basic Schools, 1 Gymnasium). 54 non-formal education programmes were analyzed.

The results of the study. The analysis of the non-formal education programmes demonstrated:

- Non-formal education programs are made in accordance with the recommendations but they do not have the same form.
- Key competences named in general education programmes are different from the key competences listed in the documents of the EU. The key competencies of general education programmes are split into general and essential objective. General competences are developed together with the essential objective competencies so they are not separated. There is no such setting in EU documents; all competences are named as general abilities.
- The results of non-formal education programmes are assessed through the levels of objectives (Bloom's taxonomy), but mostly they are targeted to the level of knowledge, understanding and use. The expression of results can be also seen through the forms of education: races, contests, competitions, exhibitions, conferences, events and collections.
- The compatibility of non-formal education with formal education.

The structure of the work. Master's paper consists of 3 sections. The theoretical insights of the expression of non-formal education in the modern society are overviewed in the first chapter. The second chapter presents the study methods and methodology. The third one contains the analysis of the assessment results of non-formal education programmes.

IVADAS

Tyrimo aktualumas. LR Švietimo įstatyme (2011) teigiama, kad „neformaliojo vaikų švietimo paskirtis – tenkinti mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais“.

L. Jovaiša (1995) nagrinėjo papildomojo ugdymo reikšmę asmenybės socializacijai. V. Savickytė (1996), J. Vaitkevičius (1998) nagrinėjo saviraiškos aspektus. S. Dapkienė (1998), S. Dženuškaitė (1991), J. Ratkus (2000) ir kiti analizavo kokybišką turinį ir įvairias papildomojo ugdymo formas. M. Barkauskaitė (2001) tyrinėjo užimtumo reikšmę asmenybės vystymuisi. G. Kvieskienė (1996) analizavo pilietiškumo aspektus, be to, G. Kvieskienė (2000, 2005) tyrinėjo vaikų ir jaunimo organizacijų veiklą, socializacijos klausimus. Po Švietimo įstatymo redakcijos (2003) papildomasis ugdymas pradėtas vadinti neformaliuoju ugdymu.

Neformalusis ugdymas, pagal M. Kuenzi (2005), K. Watters (2008) ir kt. mokslininkus, yra pripažįstamas kaip geriausia problemų sprendimo alternatyva, kadangi vaikas/jaunuolis gali būti stebimas per jį motyvuojančią natūralią, sukurtą konfliktinę ar kt. situacinę veiklą (mikrolygmuo). Neformaliojo ugdymo atvirumas ir prieinamumas visiems visuomenės nariams, siekiantiems individualių savirealizacijos tikslų, minėtų mokslininkų manymu yra pranašumas prieš formalųjį švietimą.

Šiandieninėje visuomenėje vis didesnis dėmesys skiriamas vienai iš švietimo sričių, tai neformaliajam švietimui. Tačiau dėmesio šiai švietimo sričiai vis dar nepakanka. Paskutiniaisiais metais pradėta domėtis kitų šalių patirtimi, atliekami įvairūs tyrimai, studijos Lietuvoje, lyginami gauti rezultatai, kuriami modeliai, kuriuos bandoma taikyti neformaliojo švietimo vykdymui Lietuvoje. Domėjimasis neformaliuoju švietimu rodo, kad tai švietimo dalis, kuri reikalauja pertvarkymo, atsižvelgiant į ilgametę užsienio šalių patirtį, Lietuvos mokslininkų siūlymus. 2009 m. atliktas tyrimas „Neformalusis švietimas Lietuvoje“ (Ruškus, Žvirdauskas, Stanišauskienė), kurio pagrindinis tikslas buvo „remiantis Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metams nuostatose apibrėžtu neformaliojo vaikų švietimo tikslingumu bei bendruoju socialinio dalyvavimo konceptu, nustatyti mokinių dalyvavimo neformaliojo vaikų švietimo sistemoje tendencijas, atskleisti neformaliojo vaikų švietimo dalyvių informuotumą ir interesus, neformaliojo vaikų švietimo tikslų bei formaliojo ir neformaliojo vaikų švietimo santykio vertinimą“.

Kaip skelbiama Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2012) (toliau - NVŠK, 2012), duomenys apie vaikų dalyvavimą neformaliajame vaikų švietime nerenkami. Dalyvavimas neformaliojo vaikų švietimo veiklose yra nepakankamas, nes labai daug vaikų visiškai nedalyvauja neformaliajame vaikų švietime, nes tai yra savarankiška savivaldybių funkcija.

Todėl atskirose savivaldybėse neformaliojo vaikų švietimo teikėjų tinklas ir neformaliajam vaikų švietimui skiriamas finansavimas labai netolygus.

Paskutinįjį dešimtmetį pastebimi ryškūs neformaliojo švietimo pokyčiai visame pasaulyje. Tai akcentuoja neformalųjį švietimą mokyklinio amžiaus vaikams ir jaunimui tyrinėjantys autoriai (Hoppers, 2006; Rogers, 2004, 2005), kurie išskiria šias pagrindines tendencijas: neformaliojo švietimo iniciatyvų skaičius ir masto augimas, ribų tarp formaliojo ir neformaliojo švietimo nykimas, ryškus interesas neformaliojo švietimo programavimui ir sociopolitiniam lokalizavimui plačiame formaliojo švietimo kontekste.

Keičiama nusistovėjusi nuostata, kad mokiniams svarbu užsiimti kokia nors veikla po pamokų. Pasak F. Ivanauskienės (2000) labai svarbus sėkmingas socializacijos procesas mokinių užimtumui, tačiau jų rekreacinės veiklos organizavimui skiriamas nepakankamas dėmesys, kas skatina vaikų nusikalstamumą, kitus neigiamus reiškinius. Tačiau pasak Fidler (2006), svarbi veiklos kokybė, dažniausia tai suvokiama kaip „atitikimas poreikiams“ ir „nuolatinis tobulėjimas/plėtra“. Jeigu į poreikius švietimo srityje reformose atsižvelgiama gan dažnai, tai nuolatiniam tobulėjimui skiriamas nepakankamas dėmesys.

Mokslinių tyrimų, kuriuose būtų tyrinėjami neformalaus švietimo programų kokybė, nerasta. Tad šiuo aspektu tyrimas yra aktualus ir savalaikis.

Lietuvos Respublikos teisės aktuose, reguliuojančiuose švietimo sritį, vaikų laisvai pasirenkamai veiklai po pamokų apibūdinti vartojamos skirtingos sąvokos: neformalusis vaikų švietimas, neformalusis ugdymas, saviraiška, vaikų užimtumas, popamokinė veikla, jaunimo neformalusis ugdymas ir kitos. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme vartojama sąvoka „neformalusis švietimas“ apima ikimokyklinį ugdymą, priešmokyklinį ugdymą, kitą neformalųjį vaikų ir suaugusiųjų švietimą, tačiau jų organizavimo, programų rengimo ir veiklos finansavimo principai skiriasi. Skirtingai nei formaliajam švietimui ši sritis tarsi paliekama savieigai. Programas rašo mokytojai, kurie vadovaujasi savo turimomis žiniomis, Neformaliojo švietimo programų kriterijų aprašu, kuriame yra numatytos tik gairės, kas turėtų būti aprašyta minėtose programose. Atkreipiant dėmesį į tai, kad 2012 metų pabaigoje Europos komisijai paskelbus komunikatą „Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų“¹ aktualizavosi nauji prioritetai švietimui: orientavimasis į bendrųjų gebėjimų ugdymą, į mokymosi rezultatus, į šių rezultatų efektyvų vertinimą.

¹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų Komitetui. Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų. COM(2012) 669 final

Tyrimo problema. Minėta kaita įstatymuose, tyrimuose išsakyti argumentai, leidžia teigti, kad daugelis mokyklų nepakankamai dėmesio skiria neformaliojo švietimo programų kokybei bendrojo lavinimo mokyklose. Neformalaus vaikų švietimo koncepcijoje (2012) teigiama, kad „skirtingai nei formaliajam švietimui ši sritis tarsi paliekama savieigai“.

Aktualizuojant prieš tai išsakytas mintis Neformalaus vaikų švietimo koncepcijoje (2012), atkreipiant dėmesį į tai, kad pasigendama tyrimų, kuriuose būtų tyrinėjama neformalaus švietimo programų kokybė, vyraujant programų rengimo įvairovei, neformaliojo vaikų švietimo rezultatus paliekant vaiko asmeniniam reikalui (NVŠK, 2012), tampa sudėtinga įvertinti jų kokybę ir numatyti tobulinimo gaires.

Šiame kontekste tyrimas nukreiptas į neformaliojo švietimo programų vertinimą ir jų tobulinimo galimybes.

Tyrimo objektas: bendrojo ugdymo mokyklų neformaliojo švietimo programos.

Tyrimo hipotezė:

Neformaliojo švietimo programos prisidės prie bendrojo ugdymo mokyklų kokybės, jei:

- neformaliojo švietimo programos bus orientuotos į bendrųjų gebėjimų ugdymą;
- neformaliojo švietimo programos bus orientuotos į mokymosi rezultatus;
- neformaliojo švietimo programos bus orientuotos į mokymosi rezultatų vertinimą;
- egzistuos dermė tarp neformalaus ir formalus švietimo.

Tyrimo tikslas: įvertinti neformaliojo švietimo programas ir numatyti jų tobulinimo galimybes.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti neformaliojo švietimo raiškos šiuolaikinėje visuomenėje teorinius aspektus.
2. Parengti neformaliojo švietimo programų teorinį vertinimo modelį.
3. Įvertinti Šiaulių rajono BU mokyklų neformaliojo švietimo programas ir pateikti tobulinimo galimybes.

Tyrimo metodologija.

Šiame darbe remiamasi šiomis metodologinėmis nuostatomis, koncepcijomis:

● Šiame darbe remiamasi *mokymosi rezultatų koncepcija*. Laikomasi nuostatos, kad bendrieji gebėjimai apibrėžiami kaip apčiuopiami mokymosi rezultatai, o ne į reikalavimą baigti konkrečią programą ar praleisti nustatytą laiką švietimo įstaigoje. Švietimas ir mokymas aktualizuojamas tik tuomet, jei mokymosi procese dėmesys bus sutelkiamas į besimokančių asmenų mokantis įgyjamas žinias, gebėjimus ir kompetenciją (t. y. mokymosi rezultatus). Toks požiūris neformaliajame švietime sudaro prielaidas siekti kokybės.

- Apibrėžiant *kokybės koncepcinę nuostatą*, laikomasi požiūrio, kad neformaliojo švietimo programų vertinimas remiasi kaip *atitikties reikalavimams* pozicijos. Šiuo požiūriu kokybė yra nusakoma per objekto, t. y. neformalaus švietimo programų būsenos kokybę.

Tyrimo metodai.

- **Mokslinės literatūros analizė**, kuri sudarė prielaidas:
 - išanalizuoti neformaliojo švietimo raišką šiuolaikinėje visuomenėje;
 - neformaliojo švietimo dermę su formaliuoju švietimu, užtikrinant ugdymo(si) kokybę;
 - neformaliojo švietimo tobulinimą užtikrinant ugdymo(si) kokybę.
- **Modeliavimo metodo** pagrindu buvo sukonstruotas teorinis neformaliojo švietimo programų modelis;
- **Turinio (content) analizė**, kurios pagrindu buvo įvertintos neformaliojo švietimo programos ir numatytos jų tobulinimo galimybės.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tyrimas atliktas 2013 metais keturiose Šiaulių rajono bendrojo ugdymo mokyklose (3 pagrindinės, 1 gimnazija). Išanalizuotos 54 neformaliojo švietimo programos.

Darbo naujumas/reikšmingumas. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme vartojama sąvoka „neformalusis švietimas“ apima ikimokyklinį ugdymą, priešmokyklinį ugdymą, kitą neformalųjį vaikų ir suaugusiųjų švietimą, tačiau jų organizavimo, programų rengimo ir veiklos finansavimo principai skiriasi. Skirtingai nei formaliajam švietimui ši sritis tarsi paliekama savieigai. Programas rašo mokytojai, kurie vadovaujasi savo turimomis žiniomis. Atkreipiant dėmesį į tai, kad pasigendama tyrimų, kuriuose būtų tyrinėjama neformalaus švietimo programų kokybė, vyraujant programų rengimo įvairovei, neformaliojo vaikų švietimo rezultatus paliekant vaiko asmeniniam reikalui (NVŠK, 2012) mokykloms tampa sudėtinga įvertinti jų kokybę ir numatyti tobulinimo gaires. Šiame kontekste šis tyrimas yra savalaikis ir aktualus. *Autorės sukurtas Neformalaus švietimo programų vertinimo teorinis modelis bei pateiktas Neformalaus švietimo programų pildymo aprašas, kuris atitinka naujausius reikalavimus yra aktualus ne tik mokyklos, rajono, bet ir šalies lygmeniu.*

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, 3 skyriai, 8 poskyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, 4 priedai. Darbe pateikiama 11 lentelių, 14 paveikslų.

Pagrindinių darbe vartojamų terminų žodynis

Ugdymas – visuomeninės - istorinės patirties jaunajai kartai perdavimas, siekiant parengti ją gyvenimui ir darbui (Rajeckas, 1999). Tai procesas, kurį nulemia gamta ir visuomenė. Tai visuomenės reiškiny, dažnai vadinamas asmenybės socialiniu formavimu, asmenybės socializacija. Tai žmogaus adaptavimasis jį supančių žmonių bendrijoje (Vaitkevičius, 1995).

Neformalusis ugdymas - bendrojo lavinimo mokykloje organizuojama ir mokinio krepšelio lėšomis finansuojama neformaliojo vaikų švietimo veikla, skirta mokinių, pasirinkusių meninę, sportinę, technologinę, sveikatinimo ar panašią veiklą, asmeninėms, socialinėms edukacinėms, profesinėms kompetencijoms ugdyti (2008-2009 mokslo metų bendrieji ugdymo planai, 2008).

Neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, išskyrus formaliojo švietimo programas (Švietimo įstatymas, 2011).

Švietimo programa – iš anksto apibrėžtas formaliojo arba neformaliojo švietimo darbas, kuriuo siekiama numatyto rezultato (Švietimo įstatymas, 2011).

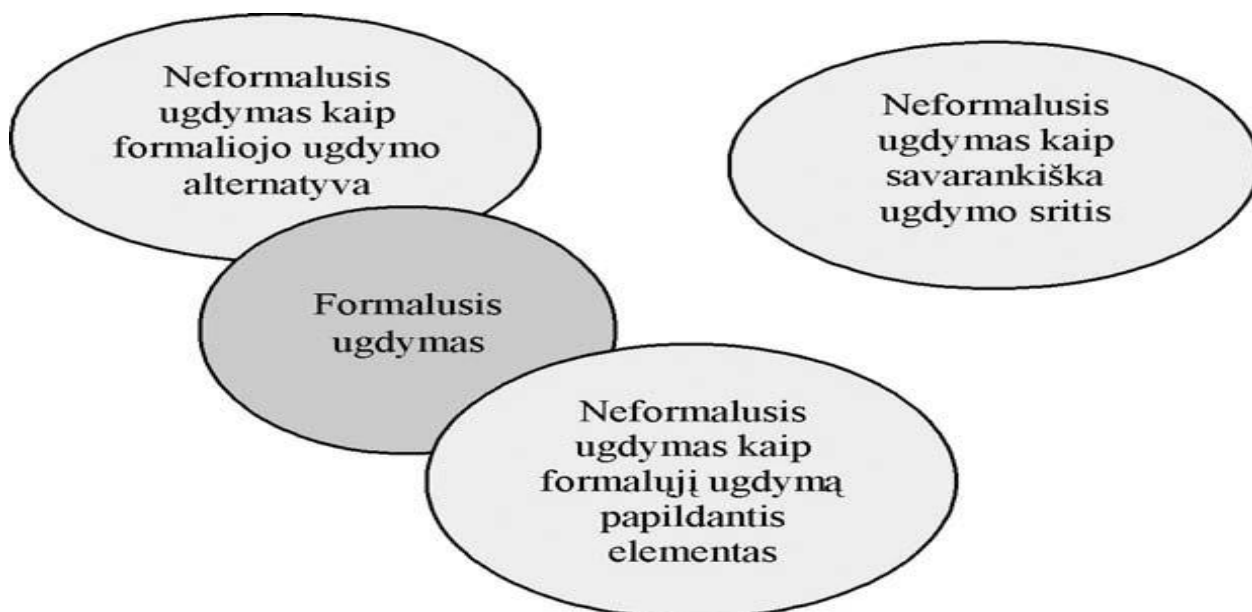
Švietimo kokybės samprata kuriama visuomenės, švietimo dalyvių ir švietimo valdymo subjektų. Švietimo valdymo subjektai inicijuoja ir organizuoja viešus švietimo paskirties, tikslų, jų siekimo būdų ir principų svarstymus, teikia svarstymams tyrimais ir analize pagrįstus švietimo būklės įrodymus, pagal savo kompetenciją įteisina susitarimus ir priima strateginius sprendimus (Švietimo įstatymas, 2011).

1. NEFORMALIOJO ŠVIETIMO RAIŠKOS ŠIUOLAIKINĖJE VISUOMENĖJE TEORINĖS IŽVALGOS

1.1. Neformaliojo švietimo dermė su formalioju švietimu, užtikrinant ugdymo(si) kokybę

Lietuvos Respublikos teisės aktuose, reguliuojančiuose švietimo sritį, vaikų laisvai pasirenkamai veiklai po pamokų apibūdinti vartojamos skirtingos sąvokos: *neformalusis vaikų švietimas, neformalusis ugdymas, saviraiška, vaikų užimtumas, popamokinė veikla, jaunimo neformalusis ugdymas* ir kitos.

Daugelis mokslininkų stengdamiesi išskirti formaliojo ir neformaliojo ugdymo sąvokas, teigia, jog jie yra susiję, jų sandara yra panaši, tačiau viena sritis paprasčiausiai neturi tam tikrų elementų, kuriuos turi kita. Neformalusis ugdymas gali būti traktuojamas trimis būdais: neformalusis ugdymas, kaip formaliojo ugdymo alternatyva, kaip formaliojo ugdymo papildantis elementas bei kaip visiškai savarankiška ugdymo sritis. Neformaliojo ugdymo proceso suvokimą galima geriau suvokti, atskleidžiant jo ryšys su formalioju ugdymo procesu (Petraitytė, Lingytė, 2010) (žr. 1 pav.)



1 pav. Neformaliojo ugdymo ryšys su formalioju
Šaltinis: Petraitytė G., Lingytė A. (2010)

Analizuojant neformalųjį ugdymą kaip papildantį formaliojo ugdymo elementą. Pasak Lynne Chilsolm, laikas nustoti suvokti formalųjį ugdymą kaip „blogį“, o neformalųjį – kaip „gėrį“. Tai padaryti reikėtų pirmiausia, todėl, jog tarp jų nėra nubrėžtų aiškių ribų. Abi šios sritys skirtos „dirbti kartu“, plėsti savo kompetencijas bei gebėjimus bei demonstruoti savo gebėjimus formaliajame ugdyme, nors jie įgyti ir neformaliajame (Petraitytė, Lingytė, 2010).

Neformalusis ugdymas, kaip formaliojo ugdymo alternatyva, savo ruožtu skiriasi nuo kitų neformaliojo ugdymo suvokimų. Suomių mokslininkas Juha Suoranta teigia, jog neformalusis ugdymas nuo formaliojo pirmiausia skiriasi pačių žinių koncepcija, tapatybės suvokimu, požiūriu į patį ugdymą bei mokymosi kontekstu. Jis taip pat teigia, jog būtent pagal šiuos keturis jau išvardintus kriterijus galima atskirti formalųjį ugdymą nuo neformalaus. (Petraitytė, Lingytė, 2010). Pagrindiniai skirtumai, atsižvelgiant į šiuos elementus, iliustruoti 1 lentelėje.

1 lentelė

Formaliojo ir neformaliojo ugdymo palyginimas pagal J. Suorantą

Formalusis ugdymas	Neformalusis ugdymas	
Viena interpretacija, objektyvi mokymosi koncepcija.	Žinių koncepcija	Didžiulė interpretacijų įvairovė visame pasaulyje.
Tvirta ir aiški tapatybė	Tapatybės suvokimas	Besikeičianti, daugialypė bei prieštaringa tapatybė
Koncepcijos centre - mokytojas	Požiūris į ugdymą	Koncepcijos centre - derybos
Studijų ar mokymo programos, knygos	Mokymosi kontekstas	Visuomenė, supanti mokyklą

Šaltinis: Petraitytė G., Lingytė A. (2010)

Taigi pagal šiuos keturis elementus būtų galima nubrėžti neryškią ribą tarp formaliojo ir neformaliojo ugdymo. Tačiau būtina suvokti ir tai, kad neformalusis ugdymas labiau papildo formalųjį – sustiprina bei pagilina jau įgytas žinias. Taip pat formaliojo ugdymo proceso dalyviai yra labiau motyvuoti, pasirengę įveikti sunkesnes užduotis bei mokslo iššūkius. Bendrai šiuos skirtumus būtų galima apibūdinti taip, jog formalusis ugdymas suvokiamas kaip stabilios ir aiškos tapatybės koncepcija, kurios centre yra mokytojas. Jis visuomenėje suvokiamas kaip privalomas, vykdomas įprastais ir nusistovėjusiais metodais, tokiais kaip tam tikra mokymo programa, knygos ir panašiai. Neformalusis ugdymas – priešingai, neturi aiškos tapatybės bei koncepcijos, čia galime rasti daug erdvės interpretacijai. Šioje srityje pagrindinį vaidmenį atlieka visuomenės nariai, kurie derybų pagalba stengiasi įgyti kuo daugiau žinių įvairiausiais būdais būtent savo interesų srityje (Petraitytė, Lingytė, 2010).

Kalbant apie neformalųjį ugdymą kaip apie visiškai atskirą mokymosi sritį, reikia paminėti tai, kad vienus dalykus žmonės išmoksta geriau mokykloje, kai apie kitas sritis tuo tarpu

gaunama žinių iš individualios patirties ra dalyvavimo tam tikroje veikloje. Taigi šias dvi ugdymo sritis galime visiškai atskirti, tačiau jos abi kartu turi egzistuoti taip papildydamos viena kitą bei kurdamos glaudų ir nekonkurencingą tarpusavio ryšį (Petraitytė, Lingytė, 2010).

Tačiau taip pat daugelis mokslininkų sutinka, kad šių dviejų mokymo tipų atskirti negalima, nes jie tarsi papildo vienas kitą.

Kaip apibrėžta Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011), neformalusis švietimas – tai „švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas“. Neformaliajam vaikų švietimui priskiriamas taip pat ir formalųjį švietimą papildantis ugdymas.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme vartojama sąvoka „neformalusis švietimas“ apima ikimokyklinį ugdymą, priešmokyklinį ugdymą, kitą neformalųjį vaikų ir suaugusiųjų švietimą, tačiau jų organizavimo, programų rengimo ir veiklos finansavimo principai skiriasi. Naujoje Švietimo įstatymo redakcijoje (2011) yra įteisinta nauja sąvoka – formalųjį švietimą papildantis ugdymas.

Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2012) Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme vartojamą sąvoką „neformalusis vaikų švietimas“ siūloma keisti sąvoka „pasirenkamasis vaikų ugdymas“. Pasirenkamojo vaikų ugdymo paskirtis – tenkinti pagal bendrojo ugdymo programas besimokančių vaikų ir jaunimo iki 19 metų (specialiųjų poreikių iki 21 metų) pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais. Ilgalaiškės iki 10 metų trunkančios neformaliojo vaikų švietimo mokyklų programos ir keletą mėnesių trunkančios programos siekia skirtingų ugdymo tikslų, yra parengtos, vykdomos ir finansuojamos skirtingais principais.

Koncepcijoje siūloma pasirenkamąjį vaikų ugdymą skirstyti į dvi skirtingas paskirtis turinčias grupes.

2 lentelė

Pasirenkamojo vaikų ugdymo skirstymas (pagal Neformaliojo vaikų švietimo koncepciją (2012))

Formalųjį švietimą papildantis ugdymas	Neformalusis vaikų ugdymas
Paskirtis: pagal ilgalaikes programas sistemiškai plėsti tam tikras žinias, stiprinti gebėjimus ir įgūdžius, taip pat suteikti asmeniui papildomų dalykinių ir bendrųjų kompetencijų. Formalųjį švietimą papildančio ugdymo programos gali vykdyti muzikos,	Paskirtis: ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius, asmenines, socialines ir kitas bendrąsias kompetencijas. Neformaliojo vaikų ugdymo programos gali vykdyti neformaliojo vaikų švietimo mokyklos ir kitos švietimo įstaigos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo teikėjai.

dailės, menų, sporto ir kitos mokyklos.	
---	--

Šaltinis: Neformaliojo ugdymo aktualijos (2012)

Neformaliojo vaikų švietimo sričiai šiuo metu priskiriama tiek vaikų ir jaunimo organizacijų, vaikų ir jaunimo klubų, laisvalaikio centrų veikla, tiek muzikos, meno, dailės, sporto ir kitų panašių mokyklų veikla. Neformalusis vaikų švietimas vykdomas ir per epizodines (projektines) veiklas, taip pat įgyvendinant kryptingo vaikų užimtumo ir ugdymo mokinių atostogų metu veiklas.

3 lentelė

Neformaliojo vaikų švietimo kaitos procesai (pagal Neformaliojo vaikų švietimo koncepciją (2012))

Švietimo terminai	→	Pasirenkamasis vaikų ugdymas
Išskiriamos programos	→	Neformaliojo ugdymo Formalųjį švietimą papildančio ugdymo
Pasirenkamojo vaikų ugdymo principai	→	Įtraukiami trys nauji labai svarbūs ugdymui principai: patirties, ugdymosi grupėje ir pozityvumo
Keičiamas finansavimo principas	→	Pinigai paskui vaiką
Kuriama pasirenkamojo vaikų ugdymo IT sistema	→	Sąsajos tarp bendrų švietimo registru IT taikomos administravime

Šaltinis: Neformaliojo ugdymo aktualijos (2012)

Pagrindinis kaitos siekis – į pasirenkamojo vaikų ugdymo veiklas įtraukti kuo daugiau vaikų, o tai yra įmanoma didinant prieinamumą ir veiklų įvairovę.

Sąvokos „pasirenkamasis vaikų ugdymas“ įvedimas ir programų skirstymas į dvi grupes atskleis programų specifiką, bus įvardyti esminiai programų rengimo, vykdymo ir kokybės užtikrinimo svertai, padidinta programų įvairovė, vaikų galimybė pasirinkti ir dalyvauti pasirenkamojo vaikų ugdymo veiklose. Institucijų vykdomų programų įvairovė leis sumažinti pasirenkamojo vaikų ugdymo išlaidas ir taip sudarys sąlygas didesniai vaikų skaičiui dalyvauti pasirenkamojo vaikų ugdymo programose (Neformaliojo ugdymo aktualijos (2012)). Ten pat sakoma, kad „kol kas neformaliojo vaikų švietimo rezultatai tėra vaiko asmeninis reikalas“.

Neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas. Neformaliojo vaikų švietimo paskirtis – tenkinti mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais (Lietuvos respublikos švietimo įstatymas, 2003). Taip 2003 metais priimtame Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme pakeista papildomojo ugdymo sąvoka, kuri buvo įteisinta 1991 metų Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu.

Tačiau mokinių užimtumas ne pamokų metu mokslininkų darbuose apibrėžiamas įvairiai - „neformalusis švietimas“, „neformalusis ugdymas“, „užklasinis auklėjimas“, „neformalusis vaikų švietimas“, „papildomas ugdymas“ ir kitos sąvokos. Neformaliajam ugdymui priskiriamos įvairaus pobūdžio veiklos, kurios kuriomis mokiniai užsiima po pamokų (pavyzdžiui dalyvavimas kultūrinėje, meninėje sportinėje, visuomeninėje veikloje). Taip pat neformaliajam ugdymui priskiriamos įvairių jaunimo organizacijų, klubų, mokyklose vykdomų renginių, vienkartinėjų arba tęstinių projektų veiklos.

Papildomojo ugdymo koncepcijoje (1999) yra atskirai išskirtas papildomasis ugdymas ir neformalus papildomasis ugdymas, šios dvi sąvokos tarsi papildo viena kitą: „papildomasis ugdymas – sudedamoji švietimo sistemos dalis, skirta įvairaus amžiaus žmonių įgimtosioms galioms, įvairiems gebėjimams bei polinkiams atskleisti, saviraiškos poreikiams, kūrybiškumui plėtoti, kūrybinėms vertybėms puoselėti, turiningam laisvalaikiui, socializacijai ir nusikalstamumo prevencijai įgyvendinti skirtingose ugdymo institucijose“, „neformalus papildomasis ugdymas pasižymi tikslingu poveikiu, tačiau nėra taip griežtai apibrėžiamas ir prognozuojamas. Veikla organizuojama pagal papildomojo ugdymo įstaigų parengtas programas, grindžiama konstruktyviu ir kūrybišku bendradarbiavimu su vaikais“.

Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992) teigiama, kad „neformalusis švietimas – tai asmens ar visuomenės interesų sąlygojama savišvieta, apimanti valstybės švietimo registro neapibrėžtą lavinimąsi“. *Lietuvos švietimo plėtotės strateginėse nuostatose 2003–2012 metams* neformaliojo (papildomojo) vaikų ugdymo programos ir neformalus (papildomas) vaikų ugdymas pateikiamas kaip nuosekliojo švietimo sistemos dalis.

Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005) teigiama, kad „neformalusis vaikų švietimas – kryptinga veikla, padedanti vaikui įgyti kompetencijos, tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti visuomenėje bei prisitaikyti prie kintančios aplinkos“.

Tačiau atnaujintoje redakcijoje siūloma Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme vartojamą sąvoką „neformalusis vaikų švietimas“ siūloma keisti sąvoka „pasirenkamasis vaikų ugdymas“. Pasirenkamojo vaikų ugdymo paskirtis – tenkinti pagal bendrojo ugdymo programas besimokančių vaikų ir jaunimo iki 19 metų (specialiųjų poreikių iki 21 metų) pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais.

Pasirenkamąjį vaikų ugdymą siūloma skirstyti į:

- formalųjį švietimą papildantį ugdymą, kurio paskirtis – pagal ilgalaikes programas sistemiškai plėsti tam tikros srities žinias, stiprinti gebėjimus ir įgūdžius bei suteikti asmeniui papildomų dalykinių ir bendrųjų kompetencijų. Formalųjį švietimą papildančio ugdymo programas gali vykdyti muzikos, dailės, menų, sporto ir kitos mokyklos;
- neformalųjį vaikų ugdymą, kurio paskirtis – ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius, asmenines, socialines ir kitas bendrąsias kompetencijas. Neformaliojo vaikų ugdymo programas gali vykdyti neformaliojo vaikų švietimo mokyklos ir kitos švietimo įstaigos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo teikėjai.

Anot koncepcijos autorių, sąvokos „pasirenkamasis vaikų ugdymas“ įvedimas ir programų skirstymas į 2 grupes atskleis programų specifiką, bus išskirti esminiai programų rengimo, vykdymo ir kokybės užtikrinimo svertai, padidinta programų įvairovė, vaikų galimybė pasirinkti ir dalyvauti pasirenkamojo vaikų ugdymo veiklose. Institucijų vykdomų programų įvairovė leis sumažinti pasirenkamojo vaikų ugdymo išlaidas ir taip sudarys sąlygas pasirenkamojo vaikų ugdymo programose dalyvauti didesniai skaičiui vaikų.

Užtikrinant švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį suteikti mokiniams, studentams ir jaunimui palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiuosius ugdymosi ir studijų poreikius (toliau – trečiasis Strategijos tikslas).

Trečiajam Strategijos tikslui pasiekti numatomos veiklos kryptys (uždaviniai): gilinti formaliojo ir neformaliojo švietimo integralumą bei tarpusavio papildomumą, diegti atvirus ir lanksčius mokymosi būdus, sukurti ir įgyvendinti neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų (kvalifikacijų) pripažinimo sistemą (Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija). Todėl šia strategija siekiama paskatinti esminius visuomenės pokyčius ir sudaryti sąlygas formuotis kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei.

Bendrojo lavinimo sistemą orientuoti į kūrybiškumo, pilietiškumo ir lyderystės ugdymą. Sukurti ir visose švietimo įstaigose įdiegti kūrybingumui, ieškojimams ir tobulėjimui atviras mokymosi programas ir kompetencijos vertinimo ir įsivertinimo sistemą.

Siekiama sukurti nacionalines visų besimokančių asmenų polinkius ir gabumus atskleidžiančias programas, talentų atpažinimo ir ugdymo, mokinių, studentų ir dėstytojų judumo sistemas. Planuojama remti gabių vaikų akademinį, kūrybinį ir sporto neformalųjį ugdymą –

sutelkti geriausias šalies mokytojus, mokslo, kultūros ir sporto ekspertus, pritraukti užsienio specialistų (Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“).

Valstybės skatina tobulinti įvairias tiek bendrojo, tiek profesinio viduriniojo lavinimo formas, rūpinasi, kad jis būtų prieinamas visiems vaikams, ir imasi tokių priemonių kaip nemokamo lavinimo įvedimas, o prireikus ir finansinės paramos teikimas (Vaiko teisių konvencija 28 str.).

Tarpukario laikotarpiu (1918–1940) neformalusis ugdymas turėjo kitokią sampratą. Nors tarpukariu neformaliojo ugdymo veikla ir jos tikslai (dominavo būreliai, jaunimo organizacijos, kurių tikslas – išugdyti pilnavertę, brandžią, savarankišką ir atsakingą asmenybę) iš esmės buvo panašūs į šių laikų neformaliojo ugdymo veiklos turinį ir siekius, tačiau tarpukariu neformalusis ugdymas buvo traktuojamas kaip paralelinis arba gretutinis ugdymas (Pečkus, 1993).

Šiandieninių mokslinių tyrimų kryptys ir rezultatai. Neformalųjį vaikų ir jaunimo ugdymą Lietuvos mokslininkai yra tyrę įvairiais aspektais (socializacijos kontekste, analizuojant neformaliojo ugdymo formas ir būdus ir kt.). Tačiau daugiausia mokslo darbų yra skirta konkrečios neformaliojo ugdymo srities (muzikos, sporto, dailės ir kt.) išsamiai analizei.

Nuo 2000 metų Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos bei Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos iniciatyva yra atlikta nemaža tyrimų, atskleidžiančių įvairius neformaliojo vaikų švietimo aspektus: jo sąnaudų ir prieinamumo, popamokinės veiklos veiksmingumo, jaunimo dalyvavimo visuomeninių organizacijų ir savivaldos veiklose ir kt.

Ugdymo plėtotės centro vykdomo projekto „Pasirenkamojo vaikų švietimo finansavimo modelio sukūrimas ir išbandymas Lietuvos savivaldybėse“ užsakymu buvo atliktas tyrimas apie pasirenkamojo vaikų ugdymo (PVU) prieinamumą ir situaciją projekte dalyvaujančiose ir naują pasirenkamojo vaikų ugdymo finansavimo modelį bandančiose savivaldybėse. Šiuo tyrimu siekiama įvertinti pasirenkamojo vaikų ugdymo situaciją PVU paslaugų teikėjų požiūriu, nustatyti, kaip vertinamas naujas finansavimo modelis - „pinigai paskui vaiką“.

Taip pat buvo atlikta kokybinė šeimų ir savivaldybių administracijos darbuotojų apklausa siekiant išsiaiškinti jų požiūrį į pasirenkamąjį vaikų ugdymą. Tai dalis ugdymo plėtotės centro inicijuojamo projekto „Pasirenkamojo vaikų švietimo finansavimo modelio sukūrimas ir išbandymas savivaldybėse“. Pagrindinis tyrimo tikslas – atskleisti administracijos bei šeimų požiūrį į pasirenkamojo vaikų ugdymo (PVU) situaciją, problemas bei tobulinimo galimybes.

Paaiškėjo, kad administracijos darbuotojai pageidautų, jog būtų organizuojami programų kūrimo mokymai, nes pedagogai dažniausiai patys imasi iniciatyvos tokių programų kūrimui. Formaliajam švietimui yra konkretūs nurodymai, taip pat rengiami įvairūs konkursai, kuriuose

pedagogai gali pasidalinti gerą patirtimi, į elektroninę erdvę įkelti sėkmingos pamokos pavyzdžius ir t.t.

2006 metais atliktas neformaliojo vaikų švietimo prieinamumo tyrimas (Kvieskienė, Petronienė). Jame nagrinėjamos neformaliojo vaikų švietimo prieinamumo problemos, atskleidžiamas savivaldybių švietimo skyrių specialistų ir mokyklų administracijų požiūris į galimybę didinti neformaliojo švietimo prieinamumą reformuojant šios srities finansavimą, įvedant neformaliojo vaikų švietimo krepšelį bei taikant „pinigai paskui vaiką“ principą. Tyrimo išvadose minima, kad daugelyje savivaldybių pradėtas formuoti sisteminis požiūris į neformalųjį vaiko ugdymą.

2008 metais atliktas tyrimas (Ruškus, Žvirdauskas, Stanišauskienė), kurio tikslas buvo remiantis Valstybės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose apibrėžtu neformaliojo vaikų švietimo tikslingumu bei bendruoju socialinio dalyvavimo konceptu nustatyti mokinių dalyvavimo neformaliojo vaikų švietimo sistemoje tendencijas, atskleisti neformaliojo vaikų švietimo dalyvių informuotumą ir interesus, neformaliojo vaikų švietimo tikslų bei formaliojo ir neformaliojo vaikų švietimo santykio vertinimą. Šio tyrimu pagrindu buvo parengta mokslo studija: „Neformalusis švietimas Lietuvoje. Faktai, interesai, vertinimai“.

Aiškinantis, kaip būtų geriausia spręsti neformaliojo būdu įgytų kompetencijų pripažinimo klausimus, A. Kalvaitis (2012) atliko tyrimą „Mokyklinio amžiaus vaikų ir jaunimo neformaliojo būdu įgytų kompetencijų įvertinimo ir pripažinimo situacija Lietuvoje“, kuriuo siekiama išsiaiškinti, kaip su mokyklinio amžiaus jaunimu dirbantys praktikai suvokia galimybę įvertinti ir pripažinti neformaliojo būdu įgytas kompetencijas ir kokios tam sąlygos sudarytos Lietuvos savivaldybėse. Apibendrinti ekspertų ir savivaldybių darbuotojų apklausos rezultatai buvo pristatyti LR Seime vykusioje konferencijoje „Ar aš pažįstu jauną žmogų“.

Europos jaunimo forumas (YFJ) inicijavo reprezentatyvų visą Europos Sąjungą apimančią tyrimą „Jaunimo organizacijų teikiamo neformaliojo ugdymo poveikis jaunimo įsidarbinimui“, kurį atliko Bath universitetas su kartu su konsultacine įmone GHK (Didžioji Britanija). Tyrimas nagrinėja, kokias kompetencijas ugdo jaunimo organizacijos ir kokių labiausiai pageidaujama darbo rinkoje. Nustatyta, kad 5 iš 6 darbdavių labiausiai pageidaujamų kompetencijų ugdomos jaunimo organizacijose. Tyrimas taip pat įrodo, kad jaunimo organizacijose aktyviai dalyvaujantys jaunuoliai yra geriau išsiugdę darbdaviams reikalingas kompetencijas lyginant su mažiau ar visai nedalyvavusiais. Tyrimas pagrindžia jaunimo organizacijų teikiamo neformaliojo ugdymo indėlio naudą į darbo rinką įsilieti siekiantiems jaunuoliams (Souto-Otero, Ulicna, Schaepkens, 2012).

Apibendrinant galima teigti, kad vis dar vyksta diskusijos dėl neformaliojo ir formaliojo švietimo lygiavertiškumo, tačiau, kad šios sritys turi dirbti kartu sutinka visi. Problema iškyla, kai reikia apibrėžti neformaliojo švietimo sąvoką, nes tai labai painu ir daugelyje dokumentų pavadinama neformaliojo ugdymu, popamokine, užklasine veikla ir kt. Atliekami tyrimai rodo, kad domėjimasis neformaliojo švietimu didėja, taip pat kreipiamas dėmesys į ES dokumentų rekomendacijas.

1.2. Neformaliojo švietimo tobulinimas užtikrinant ugdymo(si) kokybę

Švietimo įstatyme teigiama, kad vienas svarbiausių valstybės įsipareigojimų švietimo srityje – teikiamų švietimo paslaugų kokybės užtikrinimas, kuris grindžiamas veiksmingumo principu, nurodančiu, kad „švietimo sistema siekia geros kokybės rezultatų sumaniai ir taupiai naudodama turimus išteklius, nuolat vertindama, analizuodama ir planuodama savo veiklą, remdamasi veiksminga vadyba – tinkamais ir laiku priimamais sprendimais“ (5 straipsnio 3 punktas). Švietimo įstatymo III skirsnio „Švietimo prieinamumas ir kokybė“ 37 straipsnis skiriamas švietimo kokybei. Jame nurodoma, kad „Už švietimo kokybę atsako švietimo teikėjas. Formaliojo ir iš dalies neformaliojo švietimo kokybę užtikrina valstybė“ (1 punktas). To paties straipsnio 3 punktas nurodo, kad „Pagal kompetenciją švietimo programas formuoja ir jų kokybę laiduoja valstybė, mokyklos steigėjas ir švietimo teikėjas“ (Pukelis, 2011). Kaip teigia autorius, „Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcijos paskirtis – suteikti conceptualų pagrindą politikų ir visuomenės susitarimams dėl švietimo kokybės sampratos ir formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo būdų bei priemonių, taip pat sukurti prielaidas švietimo kokybės užtikrinimo politikai suderinti. Koncepcijoje aptariama formaliojo švietimo kokybės dėmenys, švietimo kokybės užtikrinimas, formaliojo švietimo kokybės sampratos kūrimas, švietimo kokybės vertinimas ir gerinimas, pastaruosius procesus grindžiantys principai, metodai bei priemonės“.

Švietimo įstatymo 37 straipsnio 4 dalyje nurodoma, kad LR švietimo ir mokslo ministras tvirtina priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo bendrąsias programas, nustato ikimokyklinio ir neformaliojo vaikų švietimo programų kriterijus,, Nors teigiama, kad ŠMM ministras tvirtina kriterijus, tačiau dokumente „DĖL BENDRŲJŲ IŠ VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETŲ FINANSUOJAMŲ NEFORMALIOJO ŠVIETIMO PROGRAMŲ KRITERIJŲ APRAŠO PATVIRTINIMO“ randamos tik neformaliojo švietimo programos dalys:

- **Įvadas** (programos pavadinimas, programos rengėjai, jų kvalifikacija, programos trukmė, apimtis, dalyviai. Jei reikia - mokinių amžius).

- **Paskirtis** (vaikų pažinimo, lavinimosi, saviraiškos poreikių tenkinimas, ugdomi specifiniai gebėjimai ir kompetencijos). Prireikus programoje gali būti detalizuotas tikslas ir uždaviniai, veiksmai, priemonės programos paskirčiai įgyvendinti.
- **Turinys** (veiklos aprašas, ugdytini gebėjimai ir nuostatos). Prireikus gali būti nurodoma tematika, programos moduliai, dermė su kitomis panašios krypties bendrojo lavinimo mokyklų programomis.
- **Ugdymo priemonės ir įranga.**
- **Prireikus programoje gali būti nurodyta:**
 - **Siektini rezultatai** (esminiai gebėjimai, žinios, supratimas bei nuostatos, kurias bus įgiję programą baigę mokiniai).
 - **Vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimas** (vaikų pažangos, pasiekimų vertinimo principai, kaupimo, interpretavimo ir apibendrinimo būdai);

Steigėjo funkcijos užtikrinant neformalaus švietimo kokybę. Švietimo įstatymo 37 straipsnio 5 dalis nurodo, kad „mokyklos *steigėjas pritaria* jo finansuojamos mokyklos vykdomos formaliojo švietimo programos pasirenkamosios dalies variantams, *neformaliojo švietimo programoms*“.

Mokyklos funkcijos užtikrinant neformalaus švietimo kokybę. Pagal to paties straipsnio 6 dalies 6 punktą *mokykla laiduoja programos turinio lankstumą ir variantiškumą, programos turinio ir jo perteikimo būdų dermę, individualizuotos programos ir mokinių poreikių bei gebėjimų, vykdomų programų ir valstybės nustatytų išsimokslinimo bei kvalifikacijų standartų atitikimą.*

Visų švietimo dalyvių funkcijos užtikrinant neformalaus švietimo kokybę. Švietimo įstatymo 38 straipsnio „Mokymosi pasiekimų vertinimas“ 2 dalis nurodo, kad mokymosi pasiekimus vertina mokytojas, švietimo teikėjas, mokyklos steigėjas, Švietimo ir mokslo ministerija ir jos įgaliotos institucijos. Bendrojo ugdymo sektoriaus formaliojo švietimo programose dalyvaujančių mokinių mokymosi pasiekimų vertinimą ir vertinimo rezultatų panaudojimą reglamentuoja švietimo ir mokslo ministro patvirtinti atitinkami nuostatai (38 straipsnio 3 dalis). Neformalaus švietimo vertinimas nėra reglamentuotas, nors Bendrojo ugdymo mokyklų išorinį vertinimą organizuojanti Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra (NMVA) vertinimo mokykloje metu stebi visas mokyklos veiklos sritis: pamokas, projektus, klasės valandėles, *neformalųjų ugdymą.*

Šiandieninėje Lietuvoje švietimo kokybė darosi vis svarbesnė, nes vartotojų poreikiai sparčiai keičiasi. Gudynas (2008) teigia, jog kokybės sąvoka kinta ir priklauso nuo aplinkybių. Bendrojo ugdymo kokybei svarbus ir švietimo įstaigų darbingumas, ir visų rūšių švietimo

vartotojų poreikių tenkinimas Tyrėjas mano, jog siekiant ugdymo kokybės labai svarbus aktyvus mokinių mokymasis, metakognityvinio mąstymo ugdymas, savo darbo reflektavimas. Lietuvos Respublikos Jaunimo politikos pagrindų įstatyme (2003) teigiama, kad mokiniai bendrojo ugdymo mokykloje „ turi turėti galimybę papildomai plėtoti savo gabumus ir tenkinti saviraiškos poreikius“. Mokyklos veiklos išorinio vertinimo metodai peržengia socialinius apribojimus (Leeuw, 2003), kuriems būdingi edukacinės sistemos instituciniai ir kultūros savitumai.

Švietimo persvarstyme sakoma, kad reikia „kūrybiškai bei novatoriškai vertinti neformalųjį mokymąsi, kad neformaliojo švietimo sistemoje įgyti įgūdžiai būtų labiau matomi, taip pat skatinti formaliojo ir neformaliojo mokymosi papildomumą ir kartu propaguoti lygias galimybes“ (Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų (COM(2012) 669 final) (2013/C 327/12))

„Bendrojo lavinimo mokyklos veiklos kokybės garantavimas ir gerinimas yra vienas iš esminių Lietuvos Respublikos švietimo politikos prioritetų. Valstybė remia ir skatina mokyklas diegti besimokančią aplinką kuriantį įsivertinimą, kurti mokyklų bendradarbiavimo sistemą, kurioje mokyklos viena kitai padeda ir kaip išorinis impulsas veikia viena kitos įsivertinimo procesą. Mokyklos įsivertinimo ir išorinio vertinimo sinergetinis poveikis turi lemiamos įtakos mokinių mokymo ir mokymosi gerinimui“ (Bendrojo lavinimo mokyklos veiklos kokybės įsivertinimo rekomendacijos, 2009).

Remiantis įvairių mokslininkų (Harvey, Knight, 1996; Green, 1993; Sallis, 2002; Laužackas, Barczyk, 1999; Van Damme, 2004 ir kt.) literatūra, išskirti aštuoni švietimo paslaugos kokybės apibrėžimai (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Kokybės apibrėžimai

1. Kokybė kaip fiksuotų reikalavimų atitikimas	Quality as fulfilment of requirements	Švietimo įstaigoje pasireiškia per kokybės užtikrinimo sistemą, garantuojančią paslaugų atitiktį iš anksto suformuluotiems reikalavimams – standartams. Mokyklos kokybės vertinimo sistemos kūrimas nukreiptas į suskaidytų mokyklos veiklos elementų atitikties reikalavimams lygio nustatymą. Šiuo požiūriu kokybė yra nusakoma per objekto, t. y. studijų būsenos kokybę.
2. Kokybė kaip klaidų nedarymas	Quality as zero errors“	Šis požiūris reikalauja nepriekaištingos atitikties aiškiai apibrėžtiems standartams. Įvairiose

		linijinės gamybos srityse tai gana tinkamas požiūris į kokybę. Juo vadovaujantis aukštos kokybės produktas bus tas, kuris pagamintas pagal vienodą visiems priimtina modelį ir be klaidų. Šis požiūris akcentuoja standartizuoto proceso vyksmą
3. Kokybė kaip vartotojų / klientų poreikių patenkinimas ir / (ar) viršijimas	Quality as fulfilment and / or exceeding client's needs	Kokybė švietimo įstaigoje apčiuopiama per klientų pasitenkinimą teikiama paslauga. Čia svarbus uždavinys – identifikuoti švietimo paslaugos klientus/vartotojus, jų poreikius bei lūkesčius, keliamus teikiamos paslaugos atžvilgiu, bei sukurti sistemą, leidžiančią nustatyti poreikių patenkinimo laipsnį bei subjektyvų klientų pasitenkinimo faktą arba nepasitenkinimo priežastis.
4. Kokybė kaip paskirties tinkamumas	Quality as fitness of purpose	Skirtingos švietimo institucijos gali turėti skirtingas misijas ir tikslus, ir jie gali būti nuolatos peržiūrimi ir keičiami. Tai inicijuoja organizacijos misijos ir tikslų nuolatinio apsvaistymo pasikeitusiomis sąlygomis būtinybę.
5. Kokybė kaip tinkamumas paskirties įgyvendinimui	Quality as fitness for purpose	Kokybė vertinama pagal tai, kaip švietimo institucijos veikla atitinka paskirtį. Instituciniame lygmenyje, paskirtis bendriausia forma atsispindi organizacijos misijoje, o veiklos kokybė yra nusakoma kaip tos paskirties atliepimo lygmuo, t. y. ar institucija atlieka savo paskirtį.
6. Kokybė kaip ekonominė vertė	Quality as value for money	Šis požiūris akcentuoja švietimo organizacijos veiklos produktyvumą ir efektyvumą; čia gautas rezultatas lyginamas su indėliu / investicija. Tai populiariausias investuotojo požiūris į kokybę. Vieną svarbiausių vietų šioje koncepcijoje užima švietimo įstaigos atskaitomybė visuomenei, valstybei ar privatiems švietimo paslaugos akcininkams; čia siekiama įvertinti lėšų

		panaudojimo tinkamumą bei efektyvumą.
7. Kokybė kaip transformacija	Quality as transformation	Šiuo požiūriu kokybė apima pokyčius iš vienos būklės į kitą, kaip vandens vartimą ledu. Šis požiūris akcentuoja mokymosi procesą kaip žinių, gebėjimų ir vertybių kaitos šaltinį. Dėl mokinio / studento ir institucijos sąveikos vyksta kokybiniai mokinio / studento pokyčiai. Taigi, kuo kokybiškesnė mokyklos teikiama paslauga, tuo esmingesnius pokyčius patirs mokiniai / studentai. Kokybės vertinimas šioje kokybės paradigmoje nukreiptas ir į procesą, ir į rezultatą – įgytas kompetencijas.
8. Kokybė kaip vystymasis	Quality as development	Šiuo požiūriu mąstyme apie kokybę akcentuojamas nuolatinis teikiamų švietimo paslaugų tobulinimo procesas. Pagrindinis dėmesys skiriamas kokybės kaip kultūros normos plėtrai visoje organizacijoje, nuolatiniam atsinaujinimui. Besimokanti organizacija tampa kokybės prielaida. Statiška ir nesivystanti paslauga jau nėra traktuojama kaip kokybiška.

Šaltinis: Valiuškevičiūtė A., Bukantaitė D., Mikutavičienė I ir kt., (2008) Švietimo organizacijų kokybės vadyba

Iš aštuonių pateiktų apibrėžimų švietimo organizacijoms negalima išrinkti nei vieno visiškai teisingo, nes dažniausia organizacijos jungia keletą jų. „Kokybė gali būti traktuojama įvairiai netgi toje pačioje organizacijoje, priklausomai nuo to, kas ją apibrėžia ir kokiam tikslui (Valiuškevičiūtė, Bukantaitė, Mikutavičienė ir kt. (2008)).

Mokyklos kokybės įsivertinimas suvokiamas ir pristatomas kaip viena pagrindinių švietimo strateginių ir prioritetinių iniciatyvų, pripažintų kaip savarankiškas mokyklos tobulinimo veiksnys ir būtina sąlyga (Bendrojo lavinimo mokyklos veiklos kokybės įsivertinimo rekomendacijos, 2009). 2002 metais Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloms pirmą kartą pasiūlyta mokyklos veiklos kokybės įsivertinimo metodika, pavadinta vidaus auditu. Vidaus auditas buvo „skirtas analizuoti mokyklos darbo aspektus, išskirti privalumus ir trūkumus bei parengti planus, kaip patobulinti mokyklos veiklą (Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika, 2002). Metodikoje įsivertinimo rezultatus rekomenduojama naudoti tolesnės švietimo

įstaigos vizijos, veiklos tobulinimo strategijos kūrimui, veiklos tobulinimo procesų numatymui ir vykdymui, švietimo įstaigos duomenų bazės kaupimui, švietimo įstaigos atsikaitymui bendruomenei, steigėjams, rėmėjams. Įsivertinimas taip pat numatytas kaip instrumentas, skirtas stiprinti bendruomenės narių tapatumo jausmą, atsakomybę už visos mokyklos veiklą, padėti aiškiau apibrėžti darbuotojų funkcijas ir atsiskaitomumo tvarką, sudaryti sąlygas išsiskleisti darbuotojų potencialui (Balčiūnas, Valuckienė, 2009). Laikui einant, tapo aišku, kad mokyklos įsivertinimas buvo suprantamas kaip sistemingas jos veiklos apibūdinimas ir pokyčių matavimas, remiantis sutartiniais kokybės rodikliais ir standartais (Barkauskaitė, Bruzgelevičienė, 2002). 2008 m., atsižvelgiant į tai, kad šalyje nuo pirmosios metodikos parengimo ir mokyklos veiklos kokybės rodiklių sistemos sudarymo, iš esmės pakito ugdymo turinio proceso, mokinių pasiekimų vertinimo sampratos, politiškai pradėta akcentuoti ne visa mokyklos, bet kiekvieno mokytojo veikla, ugdymo proceso ir kiekvienos pamokos kokybė, Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika buvo peržiūreta ir pertvarkyta (Švietimo ir mokslo ministro 2009 m. sausio 16 d. įsakymas nr. ISAK-607).

Naujojoje metodikoje sumažėjo sričių ir rodiklių, atsisakyta vertinimo veiklų, reikalaujančių iš mokytojų specifinių dalykų, mažai susijusių su ugdymo procesu, išmanymo (pvz., organizacijos, strateginio, finansų valdymo, buhalterinės apskaitos ir pan.), visuotinio veiklų kokybės matavimo. Metodikos transformacijos leidžia daryti prielaidą, kad atsisakant visuotinio matuojant ir vertinant organizacijos veiklas, tolstant nuo organizacinės vertinimo paskirties ir artėjama proceso naudos kiekvienam organizacijos nariui link, tačiau šios transformacijos neturėjo įtakos pirminės mokyklos įsivertinimo paskirties sampratai. Vidinis įsivertinimas išlieka kaip instrumentas, padedantis mokyklos vadovui vykdyti švietimo stebėseną, įsivertinti mokykloje teikiamos švietimo paslaugos kokybę ir priimti pagrįstus sprendimus, laiduojančius mokyklos veiklos tobulinimą (Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito rekomendacijos, 2008) ir neakcentuoja individo santykio su atliekamais procesais, jo dalyvavimo įsivertinime prasmės ir naudos aspektų (Balčiūnas, Valuckienė, 2009).

Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros metiniame pranešime (2012 (3)) pažymima, kad „treti metai iš eilės vertintų mokyklų stiprioji mokyklos veiklos sritis yra mokyklos kultūra, labiausiai atsiskleidžianti per etosą ir mokyklos ryšius su išoriniais partneriais bei kitų sričių pavieniai aspektai – kiti pasiekimai, mokytojo ir mokinio dialogas, neformalusis švietimas, valdymo demokratiškumas“. Tai rodo, kad vis dar per mažai dėmesio skiriama neformaliajam švietimui, nors vis dažniau ataskaitose ši švietimo sritis minima, kaip intensyviai besikeičianti, kelianti daug diskusijų.

Minėtame pranešime pateikiamos išvados ir apie planavimą - „dažnai mokyklų planai neturi aiškaus tarpusavio ryšio: trūksta dermės tarp mokyklos metinio veiklos plano ir ugdymo plano. Tinkamai užpildytos planų formos ne visada turi ryšį su realiai vykdomomis veiklomis ir menkai orientuotos į rezultatą. Duomenimis grįsta kokybės vadyba nėra dominuojanti Lietuvos mokyklose“.

Metiniame pranešime teigiama, kad darbuotojų kaitos mokykloje nėra, tačiau dideli krūviai turi įtakos pamokos kokybei, taip pat kyla problemų dėl tvarkaraščių sudarymo, nes kai kurie mokytojai eina ne pagrindines pareigas. Tai ypač aktualu neformaliojo švietimo pedagogams, nes valandų nėra daug, ir mokytojai turi derintis prie kelių darboviečių darbo grafiko, kitų neformaliojo švietimo užsiėmimų, mokinių užimtumo (tuo pačiu vyksta keli būreliai), pavežėjimų grafiko (jei mokiniai gyvena toli nuo mokyklos).

„Įsivertinimo procesai, vykstantys Lietuvos mokyklose, turi pozityvios įtakos mokyklų bendruomenėms: tobulinamos tiriamosios mokytojų kompetencijos, stiprėja bendruomenės narių bendradarbiavimas, kai kurių mokyklų veiklos planavimas remiasi duomenimis grįsta informacija ir skatina pozityvius ugdymo proceso pokyčius“. (Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros metinis pranešimas 2012 (3))

Apibendrinant galima teigti, kad kokybės užtikrinimas bendrojo ugdymo mokyklose, taip pat neformaliojo švietimo veikloje yra vienas iš svarbiausių valstybės įsipareigojimų, kurio siekiama kuriant įvairias strategijas, metodikas, atsižvelgiant į sparčiai besikeičiančius vartotojų poreikius.

1.3. Neformaliojo švietimo programų vertinimo teorinis modelis

Teorinio modelio kūrimo prielaidos:

Veiklios visuomenės prioritetasis. Įgyvendinant Veiklios visuomenės prioritetą siūloma „Sukurti ir visose švietimo įstaigose įdiegti kūrybingumui, ieškojimams ir tobulėjimui atviras mokymosi programas ir kompetencijos vertinimo ir įsivertinimo sistemą. Apibendrinus šalies ir Europos dokumentus, reglamentuojančius švietimo prioritetus, galima išskirti šias 4 sritis, kurios sudaro sąlygas siekti kokybiško ugdymo“. Vienas iš svarbiausių veiksnių, lemiančių visuomenės vystymosi procesus, yra gerai išvystyta ir sėkmingai veikianti mokymosi visą gyvenimą sistema. Neformalus švietimas yra šios sistemos dalis. Todėl itin aktualu tobulinti šią sritį.

Besimokančios visuomenės prioritetasis. Įgyvendinant Besimokančios visuomenės prioritetą, siūloma „Sukurti veiksmingą mokymosi visą gyvenimą sistemą“

Švietimo kokybės prioritetasis. Tarybos išvadose dėl Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos („ET 2020“) vienas iš strateginių tikslų yra gerinti

švietimo ir mokymo kokybę bei veiksmingumą. Tam siūloma orientuotis į bendrąsias kompetencijas bei kurti kokybiškas, veiksmingas ir nešališkas švietimo ir mokymo sistemas.

Teorinio modelio komponentų pagrindimas

I. BENDRŲJŲ GEBĖJIMŲ UGDYMAS

Lietuvos pažangos strategijoje iki 2030 metų teigiama, kad „dabartinė švietimo sistema – nelanksti, per mažai dėmesio skiriama kritinio mąstymo gebėjimams stiprinti, nepakankamai skatinama kurti ir įgyvendinti idėjas. Dažnai mokymo programos grindžiamos kartojimu, jos nestimuliuoja mąstymo, analizės ir kūrybos procesų“.

Mokinių raštingumo prioritetą šiame kontekste dar aktualesnis, nes „pagal skaitymo gebėjimų rezultatus aukščiausią lygmenį pasiekia tik 0,1 proc. mokinių (vidurkis – 0,8 proc.), pagal gamtamokslinio raštingumo rezultatus – tik 0,4 proc. (vidurkis – 1,1 proc.), pagal matematinį raštingumą – 1,3 proc. (vidurkis - 3,1 proc.). Tai rodo, kad per mažai dėmesio skiriama individualiam mokymui, kuris ne tik leistų įgyti pagrindinių žinių, bet ir sudarytų geresnes sąlygas siekti aukštesniųjų gebėjimų“ („Lietuva 2030“).

Jau 2006 metais Europoje buvo susitarta dėl bendrųjų gebėjimų ugdymo (*Europos bendrųjų mokymosi visą gyvenimą gebėjimų metmenys*). Europos bendrųjų mokymosi visą gyvenimą gebėjimų metmenyse nustatyti ir apibrėžti 8 bendrieji gebėjimai, būtini asmeniniam pasitenkinimui, aktyviam pilietiškumui, socialinei įtraukčiai ir užimtumui žinių visuomenėje:

1) bendravimas gimtąja kalba; 2) bendravimas užsienio kalbomis; 3) matematiniai gebėjimai ir pagrindiniai gebėjimai gamtos mokslų ir technologijų srityse; 4) skaitmeninis raštingumas; 5) sugebėjimas mokytis; 6) socialiniai ir pilietiniai gebėjimai; 7) iniciatyvumas ir verslumas; 8) kultūrinis sąmoningumas ir raiška.

Kaip teigiama dokumente, „pirminio švietimo ir mokymo lygmenyje turėtų būti siekiama formuoti šiuos bendruosius gebėjimus taip, kad visi jaunuoliai, įskaitant palankių sąlygų neturinčius, būtų pasirengę toliau mokytis ir dirbti. Šviečiant ir mokant suaugusiuosius turėtų būti sudaromos realios galimybės visą gyvenimą ugdyti ir atnaujinti bendruosius gebėjimus“.

Europos Tarybos dokumente *dėl kompetencijų, kuriomis prisidedama prie mokymosi visą gyvenimą ir iniciatyvos* (2010) teigiama, jog „reikia tobulinti tas kompetencijas, kurios yra reikalingos tolesniam mokymuisi ir darbo rinkai, kurios dažnai yra tarpusavyje glaudžiai susijusios“. Tai reiškia, kad bendrosiomis kompetencijomis grindžiamą metodą reikia toliau itin plėtoti mokyklose. „Bendrosiomis kompetencijomis grindžiamą metodą reikia visapusiškai įgyvendinti mokyklose, visų pirma skatinti, kad bendrąsias kompetencijas įgytų ir kokybiškus

mokymosi rezultatus pasiektų tie asmenys, kurie gali pradėti mokytis prasčiau ir kuriems gresia socialinės atskirties rizika“.

Itin didelis dėmesys skiriamas *mokymo programų kūrimui, vertinimui*. Siūloma nuosekliai grįsti mokymosi rezultatais, t. y. žiniomis, gebėjimais ir kompetencijomis, kurias turi įgyti besimokantieji. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas toms bendrosioms kompetencijoms, kurioms įgyti reikia tarpdisciplininių ir naujoviškų metodų.

Europos komisijos komunikate „*Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų*“ (2012) išskirtos XXI amžiaus gebėjimų reikmės.

Šiame dokumente Bendrieji gebėjimai „apibūdinami kaip nuo aplinkybių priklausančių žinių, įgūdžių ir požiūrių visuma“. Čia remiamasi Europos orientaciniuose bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų metmenyse nustatytais ir apibrėžtais aštuoniais bendraisiais gebėjimais, būtiniais asmeniniams rezultatams pasiekti. *Akcentuojamas kritinis mąstymas, kūrybingumas, iniciatyvumas, problemų sprendimas, pavojaus įvertinimas, sprendimų priėmimas ir konstruktyvus jausmų valdymas vaidina pagrindinį vaidmenį ugdant visus aštuonis bendruosius gebėjimus* (bendravimą gimtąja kalba, bendravimą užsienio kalbomis, matematinius gebėjimus ir pagrindinius gebėjimus gamtos mokslų ir technologijų srityje, skaitmeninį raštingumą, mokymąsi mokytis, socialinius ir pilietinius gebėjimus, iniciatyvą ir verslumą, kultūrinį sąmoningumą ir raišką) (5 lentelė).

5 lentelė

Bendrieji gebėjimai²

Bendravimas gimtąja kalba	Bendravimas gimtąja kalba reiškia sugebėjimą žodžiu ir raštu reikšti ir aiškinti sąvokas, mintis, jausmus, faktus ir nuomones ir bendrauti kalbine prasme tinkamu būdu bei kūrybiškai įvairioje socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje.
Bendravimas užsienio kalbomis	Bendravimas užsienio kalbomis didžia dalimi apima pagrindinius bendravimo gimtąja kalba įgūdžius, tačiau ypač pabrėžiami tokie įgūdžiai, kaip tarpininkavimas ir tarpkultūrinis supratimas.
Matematiniai gebėjimai ir pagrindiniai gebėjimai gamtos mokslų ir technologijų srityje	Matematiniai gebėjimai reiškia sugebėjimą vystyti ir taikyti matematinį mąstymą sprendžiant įvairias kasdienių situacijų problemas. Vystant gebėjimą gerai skaičiuoti, pabrėžiamas procesas, veikla ir žinios. Gebėjimai mokslo srityje reiškia sugebėjimą ir norą naudotis gamtos pasaulį aiškinančiomis žiniomis ir metodais siekiant išskirti klausimus ir padaryti įrodymais pagrįstas išvadas. Gebėjimai technologijų srityje suvokiami kaip šių žinių ir metodų taikymas atsižvelgiant į suprantamus žmogaus norus ar poreikius. Gebėjimai mokslo ir technologijų srityse apima žmogaus veiklos sukeltų pokyčių suvokimą ir piliečio asmeninę atsakomybę.
Skaitmeninis	Skaitmeninis raštingumas siejasi su patikimu ir kritišku informacijos ir komunikacijos technologijų (IKT) naudojimu darbe, leidžiant laisvalaikį ir bendraujant. Jis yra

² Pagal Europos Komisijos tarnybų darbinis dokumentą „Bendrųjų gebėjimų vertinimas pirminiame švietime ir ugdyme. Politinės gairės Komisijos komunikato Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų priedas. COM(2012) 669 galutinis

raštingumas	paremtas pagrindiniais IKT įgūdžiais.
Mokymasis mokytis	„Mokymasis mokytis“ reiškia gebėjimą atkakliai mokytis, organizuoti savo mokymąsi, įskaitant mokymąsi veiksmingai valdant laiką ir informaciją, asmeniškai ir grupėse.
Socialiniai ir pilietiniai gebėjimai	Socialiniai gebėjimai apima asmeninius, tarpasmeninius ir tarpkultūrinius gebėjimus, taip pat visas elgesio formas, kai žmonės parengiami veiksmingam ir konstruktyviam dalyvavimui socialiniame ir darbo gyvenime, ypač vis įvairesnėje visuomenėje, ir, prireikus, konfliktų sprendimui.
Iniciatyva ir verslumas	Iniciatyvumo ir verslumo jausmas reiškia žmogaus sugebėjimą idėjas pavesti veiksmais. Jis reiškia kūrybiškumą, novatoriškumą ir pasirengimą rizikuoti bei gebėjimą planuoti ir valdyti projektus siekiant iškeltų tikslų.
Kultūrinis sąmoningumas ir raiška	Tai – Įvairių kūrybinių idėjų, patirties ir emocijų išraiškų įvairioje terpėje, įskaitant muziką, scenos meną, literatūrą ir vizualinį meną, svarbos suvokimas.

Kaip teigiama Europos Tarybos dokumente „Bendrieji gebėjimai kintančiame pasaulyje“ (2009), „neišspręsta problema lieka mokymosi visą gyvenimą **programų įgyvendinimas per formalųjį, *neformalųjį mokymąsi*** ir savišvietą“. **Vis daugėja įrodymų, kad ugdymo/si programų vertinimu itin prisidedama prie veiksmingo mokymosi ir didesnės motyvacijos.**

II. BENDRŲJŲ GEBĖJIMŲ VERTINIMAS

Europos komisijos komunikate „Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų“ (2012) siūloma geriau išnaudoti vertinimo galimybes.

Dokumente teigiama, kad „daugelis valstybių narių jau pertvarkė mokymo programas, tačiau modernizuoti vertinimo sistemas ir taip prisidėti prie mokymo proceso kokybės tebelieka neišspręstas uždavinys“.

Ugdant bendruosius gebėjimus vertinimas deklaruojamas dėl dviejų pagrindinių priežasčių:

1. kai vertinant pagrindinis dėmesys skiriamas tam tikriems mokymosi rezultatams (duodamas aiškus signalas, jog šiems gebėjimams mokant ir mokantis teikiama pirmenybė);
2. vertinant teikiama informacija apie besimokančiojo pažangą siekiant mokymosi rezultatų padeda efektyviau pritaikyti mokymą ir mokymąsi prie besimokančiojo poreikių.

Siūlomi šie pagrindiniai vertinimo principai:

- Vertinimas turėtų būti teisingas.
- Vertinimas turėtų būti patikimas ir pagrįstas.
- Vertinimas turėtų būti orientuotas į besimokantįjį.

Minėtame dokumente išskiriamas vertinimo prioritetas – veiksmingas praktinių priemonių, skatinančių ugdyti bendruosius gebėjimus, rinkinys, nes:

- (1) Besimokantysis dalyvauja išsiaiškinant mokymosi rezultatus, užsibrėžiant tikslus, planuojant mokymosi ir vertinimo pažangą
- (2) Suteikia savalaikės grįžtamosios informacijos per mokytojus ir kolegas ar tiesiogiai ją gauna besimokantysis. Tuo būdu sudaroma jiems galimybė pagrįstai koreguoti planus ir tikslus
- (3) Teikia informacijos apie bendruosius gebėjimus, kuri praverčia pagrįstai numatant tolesnius žingsnius mokymo(si) srityje, didinant motyvaciją ir gerinant pasiekimus
- (4) Renka informaciją apie besimokančiojo žinias, įgūdžius ir padedančias ugdyti bendruosius gebėjimus nuostatas, kurie yra gerinami ir taikomi įvairiomis sąlygomis ir per ištęstinį laiką. (Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų, 2012).

6 lentelė

Mokytojam deleguojama šios funkcijos vertinant mokymosi rezultatus (pagal „Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų“, 2012)

Mokytojai	<ul style="list-style-type: none"> • Išaiškina galimybes mokiniams ugdyti ir atskleisti savo turimus bendruosius gebėjimus konkrečių mokomųjų dalykų ir tarpdalykinėje srityse, taip pat nustato šias galimybes betarpiškai dirbdami su savo kolegomis ir pačiais mokiniais. • Naudoja įvairius vertinimo metodus ir informacijos šaltinius, kuriuose pagrindinis dėmesys tenka bendrųjų gebėjimų vertinimo kriterijams bei kurie atitinka kiekvieną iš vertinimo tikslų ir vertinimo principų. • Apmąsto savo vertinimo praktiką ir kokį poveikį ji turi mokymosi rezultatams, stebi kolegų vertinimo praktiką ir pateikia atsiliepimus, aptaria, kaip įgyvendinti naujas idėjas, taip pat dalyvauja peržiūrinti bei rengiant ir tobulinant vertinimo procedūras mokykloje.
-----------	---

III. ORIENTACIJA Į MOKYMO SI REZULTATUS

Šiame kontekste laikomasi požiūrio, kad bendrieji gebėjimai apibrėžiami kaip apčiuopiami mokymosi rezultatai.

2010 metų *Tarybos išvadose dėl kompetencijų, kuriomis prisidedama prie mokymosi visą gyvenimą* teigiama, kad mokymo programų kūrimas, mokymas, vertinimas ir mokymosi aplinka turėtų būti nuosekliai grindžiami mokymosi rezultatais, t. y. žiniomis, gebėjimais ir kompetencijomis, kurias turi įgyti besimokantieji. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas toms bendrosioms kompetencijoms, kurioms įgyti reikia tarpdisciplininių ir naujoviškų metodų.

Europos komisijos komunikate „Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų“ (2012) švietimas ir mokymas aktualizuojamas tik tuomet, jei mokymosi procese dėmesys bus sutelkiamas į besimokančių asmenų mokantis įgyjamas žinias, gebėjimus ir kompetenciją (t. y. **mokymosi rezultatus**), **o ne į reikalavimą baigti konkrečią programą ar praleisti nustatytą laiką švietimo įstaigoje.**

Kaip teigiama dokumente, švietimą ir mokymą reglamentuojantys dokumentai jau dabar grindžiamos mokymosi rezultatų koncepcija, „tačiau esminė šios koncepcijos slinktis į mokymo ir vertinimo sistemas kol kas neįvyko“.

Šiame dokumente akcentuojama, kad „ES valstybių narių praktikos pavyzdžiai ir mokslinės literatūros pagrindžiantys įrodymai leidžia suprasti, jog **svarbu, kad bendrieji gebėjimai būtų „parengti vertinti“, apibrėžiant juos kaip konkrečius ir apčiuopiamus mokymosi rezultatus. Taip apibrėžti savo švietimo sistemose, mokymosi institucijose ir mokymosi programose juos turi politikos formuotojai, mokytojai ir besimokantieji“.**

Mokytojams šiame kontekste deleguojamas itin lemiamas vaidmuo. Jie turi nustatyti ir planuoti besimokantiesiems galimybes ugdyti bendruosius gebėjimus konkretaus dalyko srityje, tarpdalykinėje srityje ir platesnėje nei mokomieji dalykai srityje (pvz., visos mokyklos projektai).

Kiekvienas bendrasis gebėjimas gali būti parengtas vertinti apibrėžiant jį kaip konkrečius mokymosi rezultatus³

1.1. Bendravimas gimtąja kalba, bendravimas užsienio kalbomis, matematiniai gebėjimai ir pagrindiniai gebėjimai gamtos mokslų ir technologijų srityse

Apibrėžiant bendruosius gebėjimus kaip mokymosi rezultatus apskritai didesnė pažanga yra pasiekta apibrėžiant tuos gebėjimus, kurie yra artimiau susiję su tradiciniais mokyklose mokomaisiais dalykais. Bendravimas gimtąja kalba ir užsienio kalbomis apima tokius rezultatus, kaip gebėjimas skaityti, rašyti, kalbėti ir klausytis. Neretai apibrėžiami ir elgsenos aspektai, tokie kaip pasiruošimas bendrauti. Matematiniai gebėjimai ir gebėjimai gamtos mokslų ir technologijų srityse dažnai apima gebėjimą atlikti pagrindinius matematinius veiksmus, o taip pat daugiau įvairiose srityse aktualių bendrųjų gebėjimų, pvz., gebėjimą spręsti problemas, iniciatyvą ir gebėjimą pateikti kūrybinius sprendimus. Neretai sunkiau apibrėžti įvairiose srityse aktualius bendruosius gebėjimus.

³ Parengta pagal Europos komisijos komunikatą „Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų“ (2012)

1.2. „Mokymasis mokytis“

Susidaryti bendrą supratimą, ką reiškia „mokymasis mokytis“ praktiškai gali būti ypač sunku. Vis tik kai kurios ES valstybės narės jau parengė mokymosi rezultatus šiam bendrajam gebėjimui apibrėžti.

Vieną pavyzdį pateikė Lietuva. Jis svarbus dėl trijų priežasčių: pirma, jis parodo, kaip aiškiai nuostatos gali būti įtrauktos į mokymosi rezultatus; antra, jis rodo, kaip gali būti įvertintas įgyto gebėjimo laipsnis pagal kiekvieno besimokančiojo pažangą rodantį lygį; trečia, mokymosi rezultatai yra užrašomi iš besimokančiojo pozicijų, kad padėtų drauge su mokytojais stebėti pažangą. Lietuvos pateiktas pavyzdys rodo, kokių būdu „mokymosi mokytis“ gebėjimas gali būti aprašytas kaip pakopos, padedančios besimokantiems ir mokytojams vertinti pažangą.

Antrą pavyzdį pateikė Prancūzija. Jame „mokymasis mokytis“ bei iniciatyvumo jausmas ir verslumas yra apjungti mokymosi rezultatuose, susijusiuose su savarankiškumu ir iniciatyva. Pavyzdys svarbus tuo, kad parodo, kaip gebėjimas gali būti suskirstytas, sritis, dalykus ir vertinimo rodiklius. Pastarieji yra pateikti mokymo ištekliuose, vadinamosiose gebėjimų vertinimo orientacinėse lentelėse. Šios lentelės yra reikalavimai vertinant gebėjimus pirmoje, antroje ir trečioje pagrindinio ugdymo pakopose. Prancūzijos asmeninių gebėjimų knygelė rodo, kaip mokymosi rezultatai gali būti registruojami ir viešinami.

1.3. Socialiniai ir pilietiniai gebėjimai bei kūrybiškumas

Valstybės narės taip pat išreiškė didelį susidomėjimą vertinant socialinius ir pilietinius gebėjimus, kūrybiškumą ir gebėjimą spręsti problemas.

Airija pateikė pavyzdį, kuriame pirmiausia apibrėžti kiekvieno gebėjimo mokymosi rezultatai, o po to įtraukti į kiekvieno mokomojo dalyko programą. Svarbu yra tai, jog auditas garantuoja, kad pagrindinių įgūdžių ugdymas yra įtrauktas į mokomųjų dalykų programas,

1.4. Skaitmeninis raštingumas

Dokumente pateiktas pavyzdys iš Jungtinės Karalystės–Šiaurės Airijos. Čia tarpdisciplininis gebėjimas „IKT naudojimas“ suskirstytas į: išstudijuoti, išreikšti, dalintis, įvertinti ir pademonstruoti. Kiekvienas iš šių elementas aprašytas penkiais lygmenimis, kurie pateikti kaip „gali“ teiginiai. Pastarieji taikomi visuose mokomuosiuose dalykuose ir visose mokymo programose srityse. Siekiant tikslumo, mokytojai skatinami naseiktos pažangos lygį vertinti mažal smulkiau išskaidvtus ios vertinimo lygius.

1.5. Iniciatyva ir verslumas

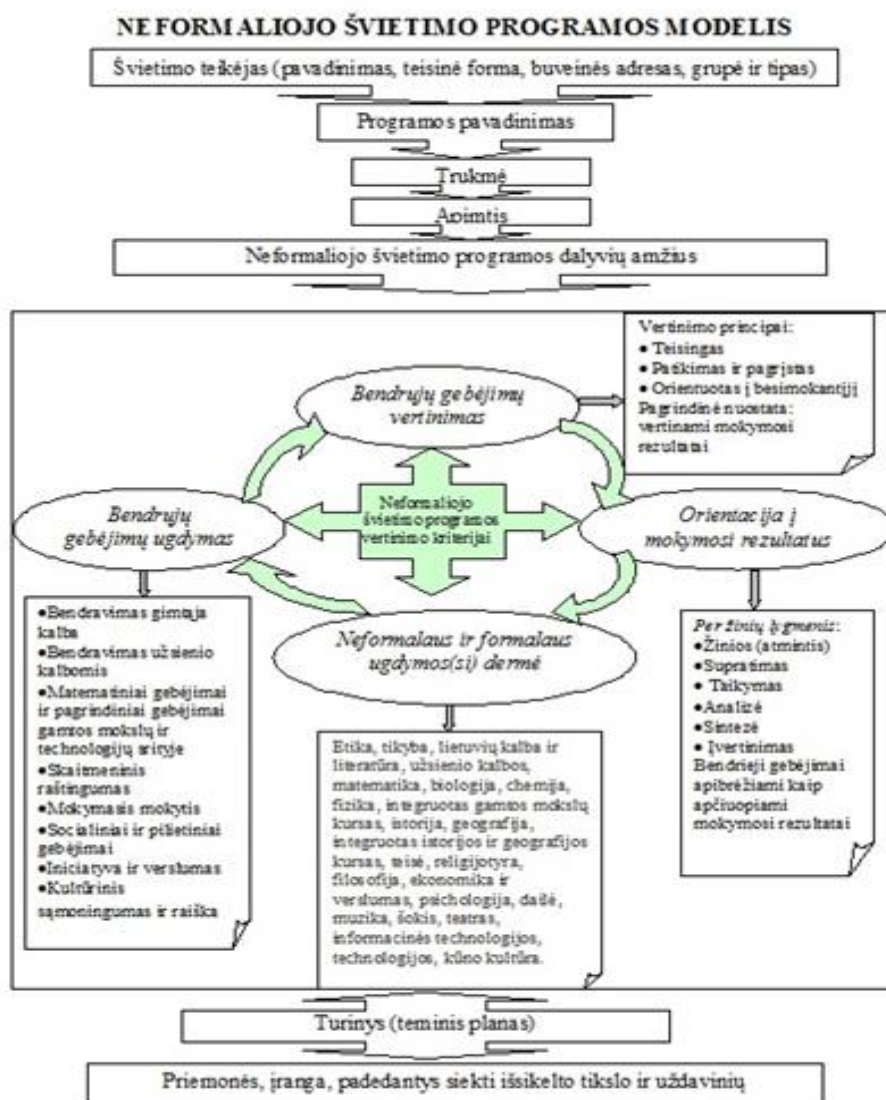
Pateiktas Pietryčių Europos verslumo mokymosi centro (angl. *South East European Centre for Entrepreneurial Learning* (SEECCEL)), parengusio trijų pakopų verslumo, kaip bendrojo gebėjimo ISCED 2 lygmenyje, vertinimo modelį. Vertinama kiekvienos konkrečios mokyklos pažanga, pasiekta tampant verslia mokykla, taikant 10 rodiklių, vertinant mokytojus ir mokyklų vadovus klausimyno pagalba ir vertinant nustatytus mokymosi ISCED 2 lygyje rezultatus. Šie mokymosi rezultatai (žinios, gebėjimai ir nuostatos) grindžiami Bloomo taksonomija. Jie taikomi visiems mokymo programos mokomiesiems dalykams – taigi, mokymosi rezultatai vertinami taikant tuos metodus, kurie paprastai taikomi tiems mokomiesiems dalykams vertinti. Be to, dar taikomas tiek mokinių, tiek ir mokytojų įsivertinimas.

1.6. Kultūrinis sąmoningumas ir raiška

Kultūriniai gebėjimai paprastai apibrėžiami kaip mokymosi rezultatai mokyklų ugdymo programose. Maltos pavyzdys yra parinktas, kad būtų parodyta, kaip bendrieji gebėjimai gali būti įtraukti į nacionalines kvalifikacijų sąrangas ir profesinio mokymo mokymosi rezultatus. Maltos nacionalinei kvalifikacijų sąrangai parengti reikėjo puikiai išmanyti profesinio mokymo sritį, kad būtų įtrauktas visų aštuonių gebėjimų ugdymas. Sąrangoje gebėjimų įvaldymas kiekviename iš trijų lygmenų apibrėžtas kaip mokymosi rezultatai. Bendrieji gebėjimai aprašyti kaip žinios, įgūdžiai ir gebėjimai. Kiekvienas bendrasis gebėjimas taip pat pateiktas skirtinguose lygmenyse, taigi, kultūrinis sąmoningumas ir raiška apima kultūrą ir raiškos meną bei kultūrą ir darbo vietą.

IV. FORMALAUS IR NEFORMALAUS UGDYMO(SI) DERMĖ

Dabartiniu metu, Lietuvoje didžiausias dėmesys skiriamas formaliam švietimui ir ugdymui. Tačiau atliepiant Tarybos ir Komisijos dokumentą apie švietimą ir mokymą pažangioje, tvarioje ir integracinėje Europoje (2011) turi būti siekiama **dermės tarp formalaus ir neformalaus ugdymo**. Ta pati mintis akcentuojama ir Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005), kur teigiama, kad „norint paruošti žmones gyventi ir veiksmingai dirbti XXI amžiuje, turi funkcionuoti neformalus ugdymas, kaip neatsiejama nenutrūkstamo ugdymo dalis, nes formalus privalomasis ugdymas vienas negali išspręsti tų uždavinių, kurie jam keliami ugdymo įstaigų koncepcijoje“. Siūloma laiduoti kuo visapusiškesnę, fizinių, psichinių ir dvasinių jėgų plėtotę, sudaryti sąlygas atsiskleisti žmogaus individualybei ir t.t. Kuriant šiuolaikišką ir tuo pačiu savitą švietimo sistemą, siekiant jos struktūrinių elementų dermės, turi keistis ir neformalaus ugdymo sistema.



2 pav. Neformaliojo švietimo programų vertinimo modelis (sudaryta autorės)

Iki šiol neformalus ugdymas buvo tapatinamas su laisvalaikio praleidimu, papildomu ugdymu. Tačiau pasikeitus ugdymo prioritetams, kur akcentuojamos ne vien žinios, pakeitus terminą „neformalus ugdymas“ į „neformalus švietimas“, kur keliami nauji tikslai, keičiasi ir jo vieta švietimo sistemoje.

Atliepiančią neformalaus švietimo programų vertinimo modelio teorinį pagrindimą, pateikiama šio modelio vizualinė išraiška (2 paveikslas).

Atliepiančiose įžvalgose išsakytas mintis ir sukurta neformaliojo švietimo programų vertinimo modelį, empirinėje dalyje bus įvertintos Šiaulių rajono mokyklų 54 programos. Vertinant teikiama informacija apie besimokančiojo pažangą siekiant mokymosi rezultatų.

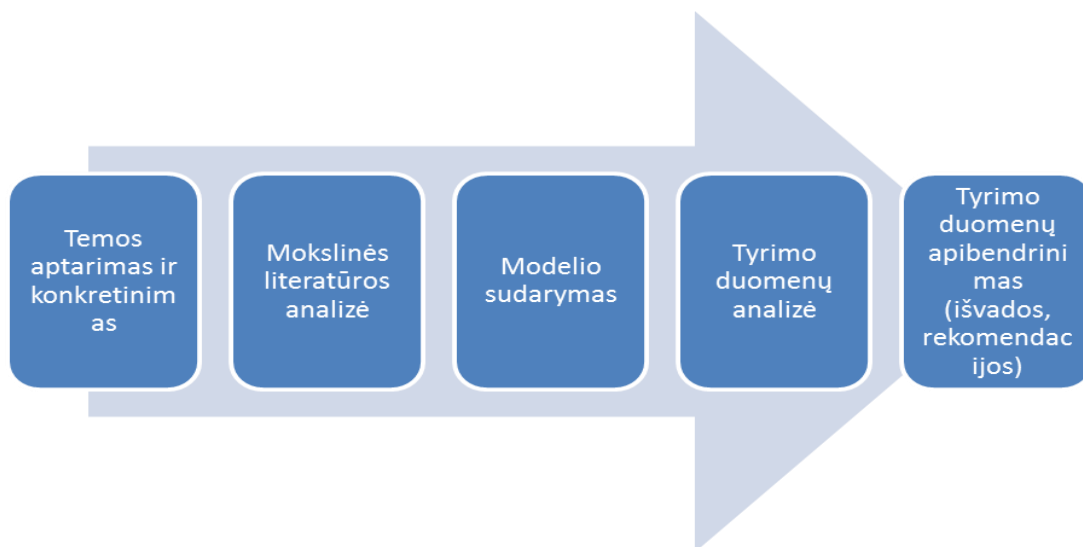
2. TYRIMŲ METODAI IR METODOLOGIJA

Tyrimas remiasi šiomis metodologinėmis nuostatomis, koncepcijomis:

- Šiame darbe remiamasi *mokymosi rezultatų koncepcija*. Laikomasi nuostatos, kad bendrieji gebėjimai apibrėžiami kaip apčiuopiami mokymosi rezultatai, o ne į reikalavimą baigti konkrečią programą ar praleisti nustatytą laiką švietimo įstaigoje. Švietimas ir mokymas aktualizuojamas tik tuomet, jei mokymosi procese dėmesys bus sutelkiamas į besimokančių asmenų mokantis įgyjamas žinias, gebėjimus ir kompetenciją (t. y. mokymosi rezultatus). Toks požiūris neformaliajame švietime sudaro prielaidas siekti kokybės.
- Apibrėžiant *kokybės koncepcinę nuostatą*, laikomasi požiūrio, kad neformaliojo švietimo programų vertinimas remiasi kaip *atitikties reikalavimams* pozicijos. Šiuo požiūriu kokybė yra nusakoma per objekto, t. y. neformalaus švietimo programų būsenos kokybę.

Tyrimo dizainas.

Šiame darbe tyrimas apėmė penkis etapus (žr. 3 pav.), kurie leido siekti užsibrėžto rezultato. *Tyrimo tikslas* - įvertinti bendrojo ugdymo mokyklų neformaliojo švietimo programas. Tyrimas vykdomas Šiaulių r. Kuršėnų bendrojo ugdymo mokyklose (1 gimnazija, 3 pagrindinės mokyklos).



3 pav. Tyrimo vykdymo etapai

Tyrimo metodai.

- **Turinio (content) analizė**, kurios pagrindu buvo įvertintos neformaliojo švietimo programos ir numatytos jų tobulinimo galimybės

Dokumentų turinio (*content*) analizės duomenų apdorojimas vykdomas 2 žingsniais:

1. Surinktų duomenų iššifravimas. Reikalingos medžiagos išrinkimas ir pateikimas.
2. Duomenų sisteminimas pagal tam tikrus požymius. Ryšio tarp dokumentų medžiagos ir

neformaliojo ugdymo esamos situacijos atskleidimas

Analizei naudojamos Šiaulių rajono Kuršėnų bendrojo ugdymo mokyklų neformaliojo švietimo programos.

Tyrimo imtis. Darbe nagrinėjamos 54 bendrojo ugdymo mokyklų neformaliojo švietimo programos. Tai sudaro 100 procentų tose mokyklose esančių minėtų programų.

Tyrimo organizavimas.

Kuršėnuose yra keturios bendrojo ugdymo mokyklos – trys pagrindinės ir gimnazija. Jose, pagal Lietuvoje galiojančius įstatymus vykdoma neformaliojo švietimo veikla. Pagal kasmet pateikiamas Rajono švietimo ir sporto skyriaus ataskaitas matoma, kad valandų skaičius neformaliajam švietimui mažėja. Tam įtaką daro keletas veiksnių: mažėjantis mokinių skaičius, mokykloje vykdomos įvairios taupymo programos, kurios formaliajam švietimui įtakos neturi.

Kuršėnuose esančiose mokyklose, lyginant su kitomis rajono bendrojo ugdymo mokyklomis, mažesnis skaičius mokinių dalyvauja neformaliojo vaikų švietimo veiklose, nes turi galimybę savo poreikius tenkinti trijose neformaliojo švietimo įstaigose, esančiose Kuršėnuose. Tai – Kuršėnų sporto mokykla, Kuršėnų meno mokykla, Kuršėnų kūrybos namai.

Bendrujų iš valstybės ar savivaldybių biudžetų finansuojamų neformaliojo švietimo programų kriterijų aprašas nustato iš valstybės ar savivaldybių biudžetų finansuojamų neformaliojo vaikų švietimo programų (išskyrus ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas), taip pat ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo programų, neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų, skirtų tenkinti įvairiems švietimo poreikiams, papildomai kompetencijai įgyti, kvalifikacijai tobulinti, bendruosius kriterijus

Šiaulių r. bendrojo ugdymo mokyklos, planuodamos savo veiklą, vadovaujasi steigėjo patvirtintais dokumentais. Šiaulių rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2012 metų veiklos ataskaitoje teigiama, kad kasmet, atsižvelgiant į rajono gyventojų poreikius, bendrojo ugdymo mokyklose vykdytos ne tik formaliojo švietimo programos, bet buvo plėtotas ir neformalusis vaikų švietimas.

Jaunimo problemų sprendimo Šiaulių rajono savivaldybėje 2013–2018 metų plane pateikiama Šiaulių rajono savivaldybės jaunimo politikos situacijos vertinant išorinės ir vidinės aplinkos veiksnius, sudaromi jaunimo problemų medžiai (II skyrius), nustatomos prioritetinės veiklos kryptys (III skyrius), pagrindiniai tikslai ir uždaviniai (IV skyrius), kuriuos būtina pasiekti, norint sukurti palankią erdvę jauno žmogaus visapusiškam tobulėjimui ir pateikiamas Plano įgyvendinimo priežiūros modelis (V skyrius). Šiame plane neišskiriamas neformalusis švietimas bendrojo ugdymo mokyklose, minimas, tik kaip nedidelė dalis visos jaunimo problemų

sprendimo įgyvendintoja (Šiaulių rajono savivaldybės strateginiame plėtros plane 2011-2017 metams).

Neformaliojo švietimo programų vertinimo kriterijai (pagal parengtą teorinį modelį):

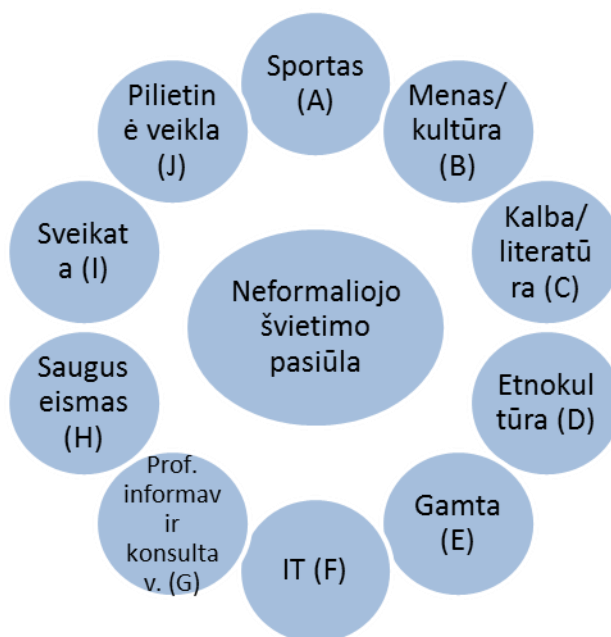
- **Bendrųjų gebėjimų ugdymas**
- **Bendrųjų gebėjimų vertinimas**
- **Orientacija į mokymosi rezultatus**
- **Neformaliojo švietimo dermė su formaliuoju švietimu.**

Tyrimo analizė

Neformaliojo švietimo veiklos programos sudaromos, vadovaujantis Neformaliojo švietimo programų kriterijų aprašu. Kiekviena mokykla yra pasitvirtinusi savo formas, kurios yra skirtingos. Praktiškai kiekvienoje programoje yra išskiriamas tikslas, uždaviniai, o kitos dalys, kaip tarpdalykiniai ryšiai, laukiamas rezultatas, kompetencijų ugdymas yra epizodiškai, per tikslus, uždavinius arba visai nėra.

Praktikoje pasitaiko, kad rašoma viena neformaliojo švietimo programa, nors dalyvauja skirtingo amžiaus mokiniai arba pagal tą pačią programą ugdomi pirmus, antrus, trečius metus tą patį užsiėmimą lankantys mokiniai.

Analizei pagal pasirinktus kriterijus neformaliojo švietimo veiklos kategorizuojamos į 10 kategorijų, kurios yra koduojamos (1 priedas). Kategorijos pavaizduotos 4 paveiksle: sportas (A), menas/kultūra (B), kalba/literatūra (C), etnokultūra (D), gamta (E), informacinės technologijos (F), profesinis informavimas ir konsultavimas (G), saugus eismas (H), sveikata (I), pilietinė veikla (J). Daugiausia programų skirta sportui (17) ir menui/ kultūrai (18)



4 pav. **Neformaliojo švietimo pasiūla Šiaulių r. BU mokyklose pagal sritis**

Galima teigti, kad neformaliojo švietimo pasiūla BU mokyklose yra plati, tačiau kai kurių kategorijų veiklų yra po vieną, dvi (F, G, H, I, J), o sporto (A) net – 17, meno/kultūros (B) – 18. Būrelių pasiskirstymas pagal skaičių kiekvienai kategorijai pavaizduotas 1 priede.

1. BENDRŪJŲ GEBĖJIMŲ UGDYMAS apima šias kompetencijas:

- 1) bendravimas gimtąja kalba;
- 2) bendravimas užsienio kalbomis;
- 3) matematiniai gebėjimai;
ir pagrindiniai gebėjimai gamtos mokslų ir technologijų srityse;
- 4) skaitmeninis raštingumas;
- 5) sugebėjimas mokytis;
- 6) socialiniai ir pilietiniai gebėjimai;
- 7) iniciatyvumas ir verslumas;
- 8) kultūrinis sąmoningumas ir raiška.

2. BENDRŪJŲ GEBĖJIMŲ VERTINIMAS

Bendrųjų gebėjimų vertinimas buvo analizuojamas per vertinimo ir mokymo/si metodus, kurie išskirti neformalaus švietimo programos formoje.

3. ORIENTACIJA Į MOKYMOSI REZULTATUS

Neformalaus švietimo programos rezultatai vertinami per žinių lygmenis. Šiame darbe remiamasi Bloom'o taksonomija (1956), kuri apima:

- **Žinias (atmintis)** Gebėjimas prisiminti, atgaminti reikiamą medžiagą, kuri gali būti: terminologija, klasifikacija, šaltiniai, kriterijai, metodologijos, generalizacijos, (apibūdinimai) struktūra.
- **Supratimą:** gebėjimas suprasti, kas sakoma, perteikiama, ir gebėjimas naudotis medžiaga ar idėjomis, kurios yra pateikiamos.
- **Taikymą:** gebėjimas naudoti idėjas, principus, generalizacijas naujose tendencijose. Apima gebėjimą prisiminti ir, remiantis nauja pateikta medžiaga, sukurti tinkamas generalizacijas ir principus.
- **Analizę:** gebėjimas identifikuoti sudedamąsias idėjos dalis ir išvelgti loginius visumos dalių ryšius. Užduotys turi būti grindžiamos kokiomis nors induktyvaus ar deduktyvaus mąstymo proceso formomis.

- **Sintezę:** gebėjimas išrinkti elementus iš daugelio šaltinių ir sujungti juos į naujas, lig tol nežinomas struktūras, organizacijas, visumą.
- **Įvertinimą:** gebėjimas nutarti, spręsti, kokia yra kokiam nors tikslui pasiekti naudojamų idėjų, procedūra, sprendimų, metodų, medžiagos vertė. Sprendžiant, kiek išvardytosios sudedamosios dalys yra teisingos, efektyvios, ekonomiškos ar tinkamos, patenkinamos, naudojami pačių mokinių nusistatyti arba jiems pateikti vertinimo kriterijai.

4. NEFORMALIOJO ŠVIETIMO DERMĖ SU FORMALIUOJU ŠVIETIMU.

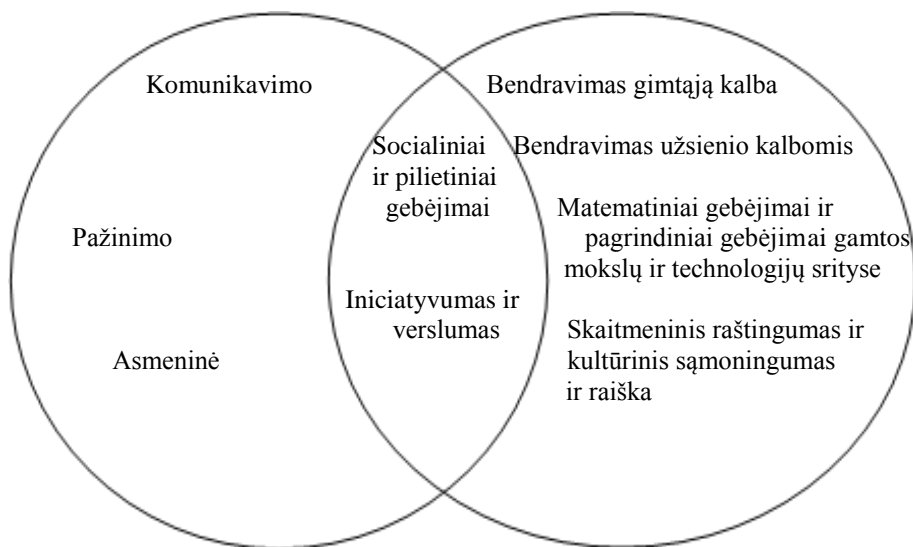
Atliekant analizę buvo žiūrima, su kokiais dalykais yra išlaikoma dermė. Bendrosiose programose išskirti šie mokomieji dalykai: etika, tikyba, lietuvių kalba ir literatūra, užsienio kalbos, matematika, biologija, chemija, fizika, integruotas gamtos mokslų kursas, istorija, geografija, integruotas istorijos ir geografijos kursas, religijotyra, filosofija, ekonomika ir verslumas, psichologija, dailė, muzika, šokis, teatras, informacinės technologijos, technologijos, kūno kultūra.

3. NEFORMALIAUS ŠVIETIMO PROGRAMŲ VERTINIMO ANALIZĖ

3.1. Neformaliojo švietimo programų vertinimo rezultatai. Bendrųjų gebėjimų ugdymo kontekstas.

Bendrųjų kompetencijų ugdymo svarba aptarta 1.2. skyrelyje „Neformaliojo švietimo tobulinimas užtikrinant ugdymosi kokybę“. Europos Tarybos dokumente *dėl kompetencijų, kuriomis prisidedama prie mokymosi visą gyvenimą ir iniciatyvos* (2010) teigiama, jog „reikia tobulinti tas kompetencijas, kurios yra reikalingos tolesniam mokymuisi ir darbo rinkai, kurios dažnai yra tarpusavyje glaudžiai susijusios“. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas toms bendrosioms kompetencijoms, kurioms įgyti reikia tarpdisciplininių ir naujoviškų metodų.

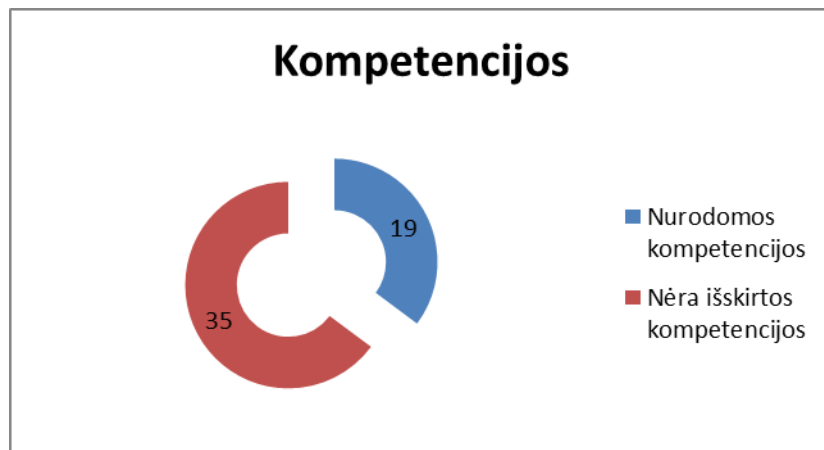
Švietimo persvarstyme, tai įvardijama, kaip Bendrieji gebėjimai, o BU programose – Bendrosiomis kompetencijomis (žr. 5 pav.).



5 pav. Bendrųjų gebėjimų raiška BU programose ir ES dokumentuose

Visose analizuotose 54 neformaliojo švietimo programose nurodomas bendrųjų kompetencijų ugdymas. Tačiau tik 35 jos išskiriamos atskirai, o 19 bendrosios kompetencijos nurodomos tiksluose, uždaviniuose, ilgalaikiuose teminiuose planuose (žr. 6 pav.). Būrelis "Sveikatingumo aerobika" vertinime, integracijoje. Kūno dizainas – vertinime. Jaunųjų miško bičiulių sambūris „Pelėdžiukas“, profesinis informavimas ir konsultavimas, dainavimas ir muzikavimas, Flamingas, saugus eismas, kūrybinės raiškos studija, jaunieji programuotojai, Etnokultūros studija, karjera - tavo sėkmės mokykla, Žemaitijos skautų draugovė - tiksluose, uždaviniuose. Dailės būrelis, krepšinis, jėgos sporto šakos, lengvoji atletika – uždaviniuose. Gimnazijos naujienlaiškis – turinyje. Jaunieji dainorėliai, Raudonasis kryžius, judrieji žaidimai,

po tėviškės dangum, foto, dailieji amatai, noriu žinoti daugiau, jaunieji žurnalistai, mokomės plaukti, futbolas, stalo tenisas, lengvoji atletika, judrieji žaidimai, Stasys Anglickis ir Kuršėnai, Maironiečiai, dailės būrelis, miškininkų „Giliukai“, „Ažuoliukai“ - tiksluose ir uždaviniuose, laukiamame rezultate.



6 pav. Bendrųjų kompetencijų raiška neformaliojo švietimo programose (N=54)

Kadangi NŠ programos vertinamos pagal naujai sudarytą modelį, egzistuoja tam tikri barjerai, kurie nederą tarp dviejų dokumentų analizuojant bendruosius gebėjimus (Bendrųjų programų ir naujo Europoje patvirtinto dokumento „Švietimo persvarstymas...“). Tad analizuojama esama situacija pagal abu minėtus dokumentus (7 lentelė).

7 lentelė

Bendrųjų gebėjimų raiška BUM Bendrosiose programose ir naujose Europos Komisijos rekomendacijose (2012)

Bendrosios programos		Europos Komisijos rekomendacijos (2012)	
Bendrosios kompetencijos	Raiška neformaliojo švietimo programose	Bendrieji gebėjimai	Raiška neformaliojo švietimo programose
Asmeniniai	Menas/kultūra (6), Profesinis informavimas ir konsultavimas (2), Etnokultūra (1), Gamta (2), IT (1), Profesinis informavimas ir konsultavimas (2), Saugus eismas (1), Sveikata (1), Pilietinė veikla (1)	Bendravimas gimtąja kalba	Kalba/literatūra (3)
Pažinimo	Sportas (6) Menas/kultūra (4), Profesinis informavimas ir konsultavimas (2), Kalba/ literatūra (1), Etnokultūra (1), Gamta (1), IT (1), Profesinis informavimas ir konsultavimas (2), Sveikata (1), Pilietinė veikla (1)	Bendravimas užsienio kalbomis	-

Komunikavimo	Sportas (4), Menas/kultūra (4), Profesinis informavimas ir konsultavimas (1), Kalba/ literatūra (4), Etnokultūra (1), IT (1), Profesinis informavimas ir konsultavimas (1), Sveikata (1)	Matematiniai gebėjimai ir pagrindiniai gebėjimai gamtos mokslų ir technologijų srityse	-
		Skaitmeninis raštingumas	Informacinės technologijos (1), kalba/literatura (1)
Mokėjimas mokytis	Sportas (8), Menas/kultūra (6), Profesinis informavimas ir konsultavimas (2), Kalba/ literatūra (3), Etnokultūra (1), Gamta (2), IT (1), Profesinis informavimas ir konsultavimas (2), Saugus eismas (1), Pilietinė veikla (1)	Mokėjimas mokytis	Sportas (8), Menas/kultūra (6), Profesinis informavimas ir konsultavimas (2), Kalba/ literatūra (3), Etnokultūra (1), Gamta (2), IT (1), Profesinis informavimas ir konsultavimas (2), Saugus eismas (1), Pilietinė veikla (1)
Socialiniai ir pilietiniai gebėjimai	Sportas (15), Menas/kultūra (10), Profesinis informavimas ir konsultavimas (1), Kalba/ literatūra (3), Etnokultūra (3), Gamta (2), Profesinis informavimas ir konsultavimas (1), Saugus eismas (1), Sveikata (1), Pilietinė veikla (1)	Socialiniai ir pilietiniai gebėjimai	Sportas (15), Menas/kultūra (10), Profesinis informavimas ir konsultavimas (1), Kalba/ literatūra (3), Etnokultūra (3), Gamta (2), Profesinis informavimas ir konsultavimas (1), Saugus eismas (1), Sveikata (1), Pilietinė veikla (1)
Iniciatyvumas ir kūrybingumo	Sportas (2) Menas/kultūra (9), Kalba/ literatūra (4), Etnokultūra (1), IT (1)	Iniciatyvumas ir verslumas	Sportas (2) Menas/kultūra (9), Kalba/ literatūra (4), Etnokultūra (1), IT (1)
		Kultūrinis sąmoningumas ir raiška	-
Komunikavimas gimtąja ir užsienio kalbomis	Kalba/literatūra (3)		
Matematikos, gamtos mokslų ir technologijų	-		
Socialinių mokslų	-		
Kultūrinė ir meninė	-		

Išanalizavus NŠ programas pagal Bendrąsias programas, galima teigti, kad visose NŠ programose skiriamas dėmesys bendrųjų gebėjimų ugdymui. Didžiausią dėmesį tam skiria šios kategorijos (1priedas): sportas (A) ir menas/kultūra (B). Šios kategorijos apima didžiausią dalį neformaliajame švietime skiriamų valandų, todėl šių kategorijų veikloje randama daugiausia ugdomų kompetencijų. Informacinių technologijų (F) programa rodo, kad ir vienoje programoje ugdomos kelios bendrosios kompetencijos.

Išanalizavus NŠ programas pagal Europoje patvirtintą dokumentą „Švietimo persvarstymas....“, galima teigti, kad ugdomi tie bendrieji gebėjimai, kurių formuluotė panaši arba sutampa su Bendrosiose programose nurodomomis bendrosiomis kompetencijomis. Didžiausias dėmesys skiriamas šiems bendriesiems gebėjimams:

- **Mokėjimas mokytis.** Iš 17 NŠ programų sportui mokėjimo mokytis gebėjimai atsispindi šių užsiėmimų programose: judrieji žaidimai, plaukimas, stalo tenisas, futbolas, šaškių pasaulyje, sveikatingumo aerobika, lengvoji atletika. Iš 18 NŠ programų, skirtų Menas/kultūra kategorijai mokėjimo mokytis gebėjimų raiška yra 6 programose: foto, jaunųjų dainorėlių, šokių būrelių „Šypsena“ ir „Debesėliai“, šiuolaikinių šokių būrelio „Gatvės vaikai“, etnokultūros studijos. Iš 54 NŠ programų tik dvi programos skirtos Profesinio informavimo ir konsultavimo kategorijai, tai - Profesinis informavimas ir konsultavimas, Karjera - tavo sėkmės mokykla. Abiejose programose ugdomi mokėjimo mokytis gebėjimai. Kitose programose, tokiose kaip: Kalba/ literatūra, Etnokultūra, Gamta, Informacinės technologijos, Saugus eismas, Pilietinė veikla, taip pat ugdomi mokėjimo mokytis gebėjimai.
- **Socialiniai ir pilietiniai gebėjimai.** Iš 17 NŠ programų sportui socialiniai ir pilietiniai gebėjimai atsispindi šių užsiėmimų programose: judrieji žaidimai, plaukimas, stalo tenisas, futbolas, šaškių pasaulyje, sveikatingumo aerobika, lengvoji atletika, gimnastika, kūno dizainas, jėgos sporto šakos. Iš 18 NŠ programų, skirtų Menas/kultūra kategorijai socialinių ir pilietinių gebėjimų raiška yra 10 programų: dailieji amatai, foto, jaunųjų dainorėlių, liaudies šokių, šokių būrelių „Šypsena“ ir „Debesėliai“, šiuolaikinių šokių būrelio „Gatvės vaikai“, „Flamingas“, kūrybinės raiškos studija, etnokultūros studija, dailės būrelis. Šie gebėjimai ugdomi ir kitų sričių NŠ programose. Tai - Profesinis informavimas ir konsultavimas, Kalba/ literatūra, Etnokultūra, Gamta, Saugus eismas, Sveikata, Pilietinė veikla.
- **Iniciatyvumas ir verslumas.** Iš 17 NŠ programų sportui iniciatyvumo ir verslumo gebėjimai atsispindi šių užsiėmimų programose: sveikatingumo aerobika, gimnastika. Iš 18 NŠ programų, skirtų Menas/kultūra kategorijai iniciatyvumo ir verslumo gebėjimų raiška yra 10 programų: dailieji amatai, foto, jaunųjų dainorėlių, liaudies šokių, šokių būrelių „Šypsena“ ir „Debesėliai“, šiuolaikinių šokių būrelio „Gatvės vaikai“, kūrybinės raiškos studija, etnokultūros studija, dailės

būrelis. Iniciatyvumo ir verslumo bendrieji gebėjimai ugdomi Kalbos/ literatūros, Etnokultūros ir Informacinių technologijų NŠ programose.

Bendrosiose programose kompetencijos skaidomos į bendrąsias ir esmines dalykines. Bendrosios kompetencijos ugdomos drauge su esminėmis dalykinėmis kompetencijomis. Jos nėra atskirtos vienos nuo kitų. ES dokumentuose tokio skirstymo nėra – visi gebėjimai pavadinti bendraisiais gebėjimais (ir tie, kurie Bendrosiose programose priskiriami prie esminių dalykinių). Analizuojant bendrųjų gebėjimų raišką galima teigti, kad esminiai dalykiniai gebėjimai NŠ programose neugdomi, jie paliekami formaliojo švietimo dalykų ugdyme.

Apibendrinant galima teigti, kad didžiausias dėmesys neformaliojo švietimo programose yra skiriamas šių bendrųjų kompetencijų ugdymui: asmeninių, pažinimo, komunikavimo, mokėjimo mokytis, socialinių ir pilietinių, iniciatyvumo ir kūrybingumo. Tačiau dėmesio beveik neskiriama esminėms dalykinėms kompetencijoms, kurios ES dokumentuose paliekamos po tų pačių bendrųjų gebėjimų pavadinimu (komunikavimas gimtąja ir užsienio kalbomis; matematikos, gamtos mokslų ir technologijų; socialinių mokslų).

3.2. Neformaliojo švietimo programų vertinimo rezultatai. Bendrųjų gebėjimų vertinimo kontekstas.

Vertinant neformaliojo švietimo programas buvo orientuojamasi į mokymo(si) ir vertinimo metodų analizę, kurios leidžia pasiekti numatytus rezultatus. Autoriai rengdami programas gali rinktis įvairius mokymosi metodus, nes neformaliojo švietimo užsiėmimuose, tai galimybė ne tik perduoti turinį mokiniams, bet ir juos pritraukti. Toks ugdymas skatina mokinių savarankiškumą, loginį mąstymą, aktyvų dalyvavimą ugdymo procese, nes šiandieninės mokyklos mokytojas stengiasi ne tik perteikti žinias, bet ugdyti visapusišką žmogų.

Mokymosi metodai skirstomi į klasikinius ir šiuolaikinius (Šiaučiukėnienė, Visockienė, Talijūnienė, 2006).

Savarankiškumo ir kūrybiškumo ugdymo galimybių didinimo pagrindu klasikiniai mokymo(si) metodai klasifikuojami į:

- Informacinius;
- praktinius – operacinius;
- kūrybinius metodus.

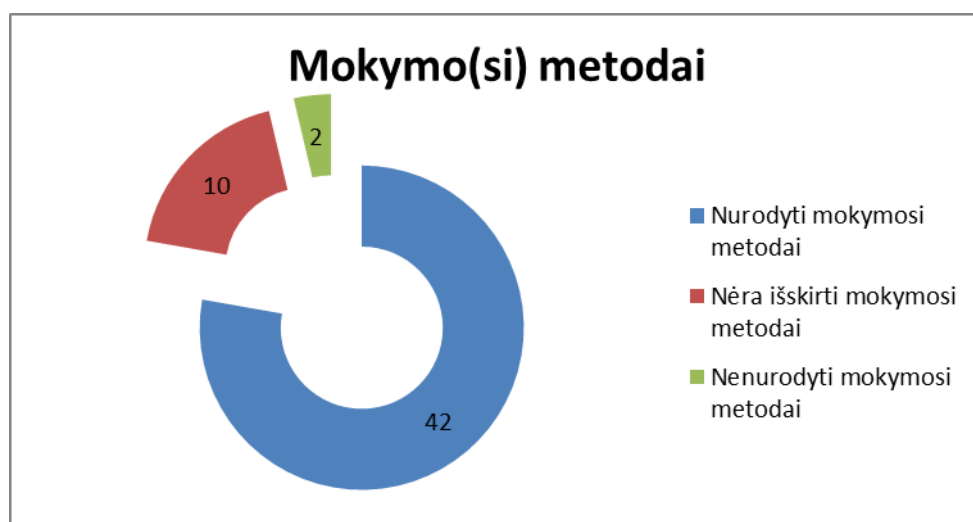
Šiuolaikiniai mokymosi metodai klasifikuojami į:

- Skaitymo;
- Rašymo;

- Klausinėjimo;
- Mokymosi bendradarbiaujant;
- Įvairias veiklas jungiantys.

Šiandieninėje mokykloje, norint spėti keistis kartu su darbo vietos ir profesionalaus darbo reikalavimais, būtina įgyti tokių mokymosi metodų ir būdų, kurie minimaliomis laiko sąlygomis leistų pasiekti efektyvų rezultatą. Svarbiausiu mokyklos tikslu tampa kritinio mąstymo, bendradarbiavimo, gebėjimo dirbti komandoje, mokėjimo mokytis ugdymas.

Ne visose neformaliojo švietimo programose yra nurodomi mokymosi metodai. Iš 54 pateiktų NŠ programų dviejose visiškai nėra nurodytų mokymosi metodų, dešimtyje – nėra išskirtos. Pvz. Saugaus eismo NŠ programoje mokymo(si) metodai matomi uždaviniuose; Jaunieji programuotojai, Kūrybinės raiškos studija, Būrelis Flamingas, Dainavimas ir muzikavimas, Jaunųjų miško bičiulių sambūris „Pelėdžiukas“, Karjera - tavo sėkmės mokykla, Gimnazijos naujienlaiškis, Etnokultūros studija, Žemaitijos skautų draugovė – turinyje. 42 programose mokymo(si) metodai yra nurodomi atskirai, tam skirtoje programos dalyje (žr. 7 pav.)



7 pav. Mokymosi metodai neformaliojo švietimo programose (N=54)

Neformalusis švietimas, tai švietimo sritis, kuri suteikia galimybes užsiėmimuose naudoti įvairius mokymo(si) metodus. Tai pajvairina užsiėmimo veiklą, įtraukia mokinius į ugdymo procesą. NŠ užsiėmimus mokiniai renkasi savo nuožiūra, juos gali keisti, todėl mokymosi metodai yra labai svarbi NŠ dalis.

NŠ programose nurodomi šie mokymo(si) metodai: aiškinimas, pokalbis, demonstravimas, projektai, neakivaizdinės kelionės, ekskursijos ir išvykos, skaitymas, kartojimas, grupinis darbas, individualus mokymas, diskusija, paskaita, interviu, stebėjimas, rašymo procesas, kryžiažodžiai,

fotografavimas, tyrimai, žaidimai, viktorinos, minčių lietus, improvizacija. Kadangi yra nevienodas NŠ programų pasiskirstymas (pvz.: sporto – 17 programų, meno/kultūros – 18 programų, sveikatos – 2, pilietinės veiklos - 2, saugaus eismo -1), žiūrima į raišką.

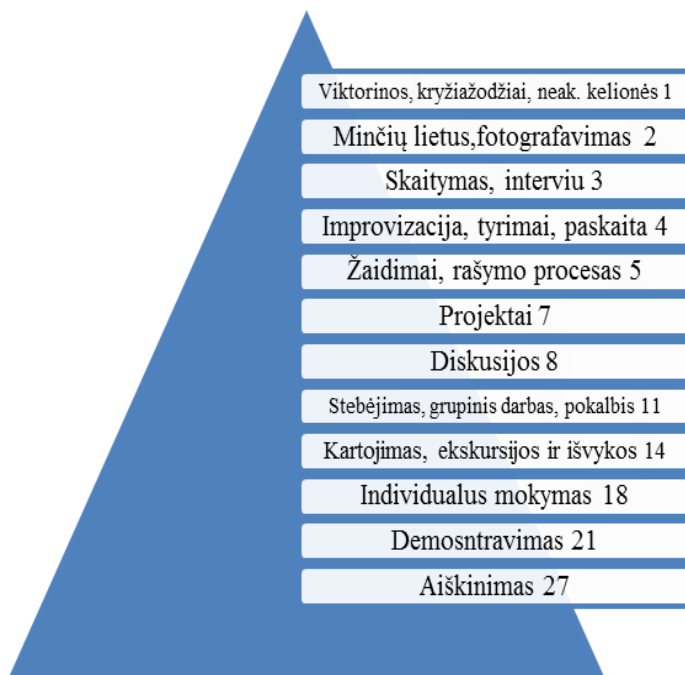
Neformaliojo švietimo užsiėmimų metu naudojami įvairūs mokymo(si) metodai (žr. 8 lentelė). Tačiau vienoje neformaliojo švietimo programoje nurodomi tik vienas, du mokymo(si) metodai ir tik nedaugelyje programų jų išvardijama po keletą ir daugiau, padėsiančių siekti ugdymo kokybės (žr. 2 priedas). Pagal Neformaliojo švietimo programų kategorijų skirstymą pilietinei veiklai priklauso tik viena programa, tačiau duomenys, pateikti 8 lentelėje, leidžia teigti, kad šioje programoje nėra nurodomas nei vienas mokymo(si) metodas, o sporto, meno/kultūros neformaliojo švietimo programose nurodoma po keletą mokymosi metodų.

Mokymo(si) metodai neformaliojo švietimo programose

8 lentelė

Mokymo(si) metodai, keliose programose metodas įvardijamas	Neformaliojo švietimo programų kategorijos									
	Sportas	Menas/ kultūra	Kalba/ literatūra	Etnokultū ra	Gamta	IT	Profesinis informavi eismas	Saugus	Sveikata	Pilietinė
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Aiškinimas 27	11 (17)	11 (18)	1 (4)	1 (3)	1 (3)	-	-	-	2 (2)	-
Pokalbis 11	4 (17)	1 (18)	2 (4)	2 (3)	2 (3)	-	-	-	-	-
Demonstravimas 21	10 (17)	9 (18)	-	1 (3)	1 (3)	-	-	-	-	-
Projektai 7	-	1 (18)	1 (4)	-	2 (3)	1 (1)	1 (2)	-	1 (2)	-
Neakivaizdinės kelionės 1	-	-	1 (4)	-	-	-	-	-	-	-
Ekskursijos ir išvykos 14	1 (17)	3 (18)	1 (4)	3 (3)	2 (3)	-	2 (2)	1 (1)	1 (2)	-
Skaitymas 3	-	-	1 (4)	1 (3)	1 (3)	-	-	-	-	-
Kartojimas 14	9 (17)	5 (18)	-	-	-	-	-	-	1 (2)	-
Grupinis darbas 11	7 (17)	3 (18)	1 (4)	-	-	-	-	-	-	-
Individualus mokymas 18	8 (17)	5 (18)	2 (4)	-	-	-	1 (2)	-	2 (2)	-
Diskusija 8	3 (17)	1 (18)	1 (4)	-	-	-	1 (2)	1 (1)	1 (2)	-
Paskaita 4	--	-	1 (4)	-	-	-	2 (2)	1 (1)	-	-
Interviu 3	-	-	2 (4)	-	-	-	1 (2)	-	-	-
Stebėjimas 11	5 (17)	2 (18)	1 (4)	-	-	-	-	1 (1)	2 (2)	-
Rašymo procesas 5	-	-	3 (4)	1 (3)	1 (3)	-	-	-	-	-
Kryžiažodžiai 1	-	-	1 (4)	-	-	-	-	-	-	-
Fotografavimas ²	-	1 (18)	-	-	1 (3)	-	-	-	-	-
Tyrimai 4	-	-	1 (4)	-	2 (3)	-	-	-	1 (2)	-
Žaidimai 5	-	1 (18)	-	1 (3)	1 (3)	-	1 (2)	1 (1)	-	-
Viktorinos 1	-	-	-	-	1 (3)	-	-	-	-	-
Minčių lietus 2	-	1 (18)	-	-	-	-	-	-	1 (2)	-
Improvizacija 4	-	4 (18)	-	-	-	-	-	-	-	-

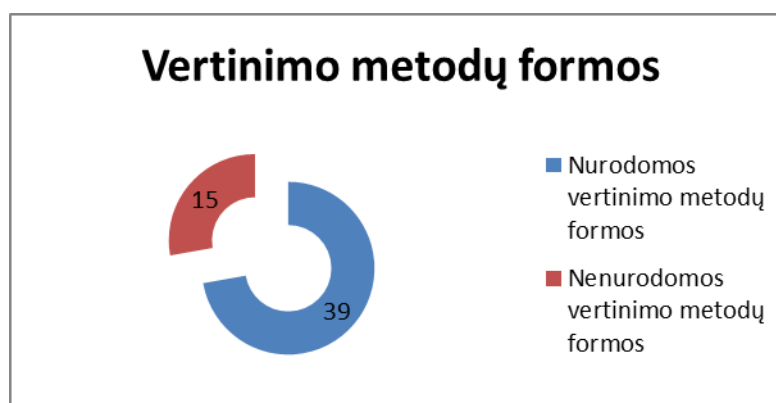
Literatūroje aprašoma didelė mokymo(si) metodų įvairovė. Tačiau programų autoriai naudoja įprastus, gerai žinomus metodus (žr. 8 pav.).



8 pav. **Mokymosi metodų dažnumas neformaliojo švietimo programose**

Populiariausi išlieka aiškinimas (27), demonstravimas (21), individualus mokymas (18), kurių metu didžiausią dalį iniciatyvos prisiima mokytojas, o mokiniai lieka vykdytojais. Tačiau pastebimas ir kitų mokymo(si) metodų integravimas į neformaliojo švietimo veiklą. Ekskursijų ir išvykų (14) svarba pastaraisiais metais akcentuojama dėl galimybės mokiniams susipažinti ir atlikti įvairią veiklą praktiškai, pritaikant turimas teorines žinias. Viktorinos, kryžiažodžiai, neakivaizdinės kelionės (1), minčių lietus, fotografavimas (2), skaitymas, interviu (3), improvizacija, tyrimai, paskaitos (4), žaidimai, rašymo procesas (5), projektai (7), diskusijos (8), stebėjimas, grupinis darbas, pokalbis (11) nėra populiarūs neformaliojo švietimo programose. Kai kurie naudojami formaliojo švietimo pamokose arba kitoje popamokinėje veikloje (klasių, mokyklos renginiuose).

Bendrųjų gebėjimų vertinimas didžiąja dalimi priklauso nuo mokymo(si) bei vertinimo metodų. Kadangi programose nebuvo išskirti vertinimo metodai, o tik vertinimo metodų formos, todėl analizuojama ši prieiga (žr. 9 pav.).



9 pav. Vertinimo metodai neformaliojo švietimo programose (N=54)

Iš 54 neformaliojo švietimo programų rezultatų vertinimo metodus nurodo 39 autoriai, metodai nenurodomi 15 programų.

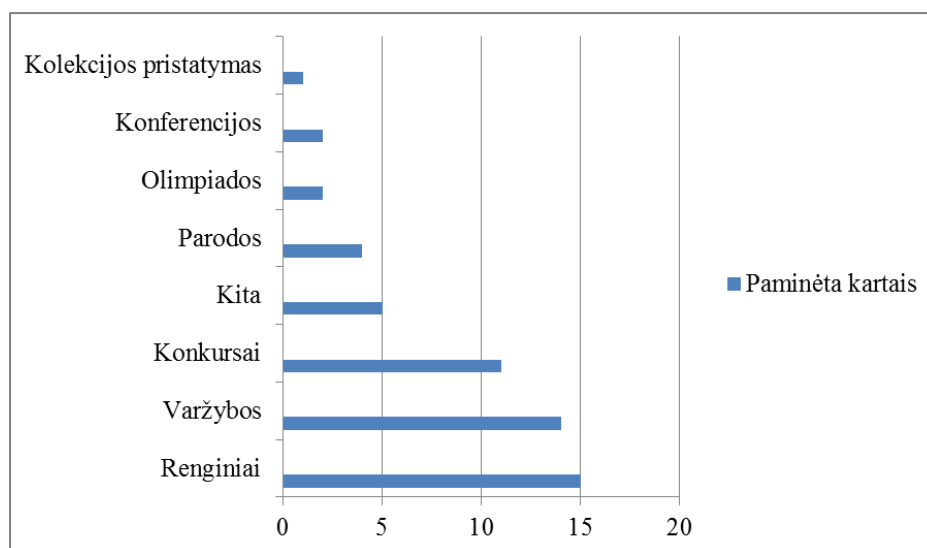
Išanalizavus neformalaus švietimo programas pagal rezultatų vertinimo metodus, galime teigti, kad rezultatus daugiausia parodo ir planuoja dvi neformaliojo švietimo kategorijos – sportas (A) ir menas/kultūra (B) (žr. lentelė nr. 9). Tačiau jau anksčiau minėta, kad sporto ir meno/kultūros neformaliojo švietimo programos apima didžiąją dalį neformaliojo švietimo užsiėmimų bendrojo ugdymo mokyklose. Didžiausia rezultatų metodų įvairovė meno/kultūros (B) ir gamtos (E) programų veikloje (žr. 3 priedas). Pilietinės veiklos, profesinio orientavimo ir konsultavimo programų autoriai planuoja dalyvauti tik viename renginyje.

Ugdymo proceso orientacija į rezultatus

9 lentelė

Kodai		Rezultatas							
		Varžybos	Olimpiados	Konkursai	Parodos	Konferencijos	Renginiai	Kolekcijos	Kita
Sportas	A	11 (17)	-	-	-	-	2 (17)	-	1 (17)
Menas/kultūra	B	1 (18)	-	4 (18)	3 (18)	-	7 (18)	1 (18)	-
Kalba/literatūra	C	-	1 (4)	1 (4)	-	-	1 (4)	-	2 (4)
Etnokultūra	D	-	-	1 (3)	-	-	1 (3)	-	1 (3)
Gamta	E	-	-	2 (3)	1 (3)	1 (3)	1 (3)	-	1 (3)
IT	F	-	1 (1)	1 (1)	-	-	-	-	-
Profesinis informav. ir konsultavimas	G	-	-	-	-	-	2 (2)	-	-
Saugus eismas	H	1 (1)	-	1 (1)	-	-	-	-	-
Sveikata	I	-	-	1 (2)	-	1 (1)	-	-	-
Pilietinė veikla	J	-	-	-	-	-	1 (1)	-	-

Išnagrinėtos neformaliojo švietimo programos atskleidžia, kad programų autoriai rezultato siekia šiomis formomis: organizuodami renginius (15), varžybas (14), konkursus (11), parodas (4), olimpiadas (2), paroda (1) (žr. 10 pav.). Galima daryti prielaidą, kad dažniausia minimi renginiai todėl, kad po šiuo pavadinimu slepiasi įvairios veiklos, kurios nurodomos kitais konkrečiais rezultatais, kaip olimpiados, konferencijos, kolekcijos pristatymas ir kita. Pateiktame paveiksle (žr. 10 pav.) rezultatų įvairovė nėra didelė. Tik kai kuriose programose nurodomas konkretus pasiektas rezultatas.



10 pav. Neformaliojo švietimo rezultatai pagal dažnumą neformaliojo švietimo programose

Pateikti rezultatai nurodomi neformaliojo švietimo programose. Pvz: Kūrybinės raiškos studija parengs kolekcijos pristatymą, Noriu žinoti daugiau būrelio nariai ir Jaunieji programuotojai dalyvaus olimpiadoje, Jaunųjų miško bičiulių sambūrio „Pelėdžiukas“ ir Noriu būti sveikas programų dalyviai dalyvaus (organizuos) konferencijas.

Apibendrinant galima teigti, kad neformaliojo švietimo programose mokymo(si) metodai naudojami ugdyto kokybės siekimui. Tačiau jų įvairovė nedidelė, kai kuriose programose nurodomi tie patys metodai, neieškoma įvairovės, kas labai svarbu neformaliojo švietimo veikloje. Atimama galimybė ne tik perduoti turinį mokiniams, bet ir juos pritraukti, nes ugdymas naudojant kuo įvairesnius mokymo(si) metodus skatina mokinių savarankiškumą, loginį mąstymą, aktyvų dalyvavimą ugdymo procese. Rezultatų vertinimo metodai nėra įvairūs. Daugiausia programų autoriai rezultato siekia šiomis formomis: organizuodami renginius, varžybas, konkursus.

3.3. Neformaliojo švietimo vertinimo rezultatai. Ugdymo proceso orientacijos į mokymosi rezultatus kontekstas

Švietimas ir mokymas prie ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo prisidės tik tuomet, jei mokymosi procese dėmesys bus sutelkiamas į besimokančių asmenų mokantis įgyjamas žinias, gebėjimus ir kompetenciją (t. y. mokymosi rezultatus), o ne į reikalavimą baigti konkrečią programą ar praleisti nustatytą laiką švietimo įstaigoje.

Tiek Europos kvalifikacijų sandara, tiek nacionalinės kvalifikacijų sistemos jau dabar grindžiamos mokymosi rezultatų koncepcija, tačiau esminė šios koncepcijos slinktis į mokymo ir vertinimo sistemas kol kas neįvyko. Visų lygmenų švietimo ir mokymo institucijos turi geriau prisitaikyti, kad padidintų švietimo sistemų indėlio aktualumą ir kokybę tiek besimokančių asmenų, tiek darbo rinkos dalyvių atžvilgiu, ir kad sudarytų geresnę prieigą ir sąlygas judėti iš vieno švietimo ir mokymo sistemos lygmens į kitą (COM(2012) 669 final).

Ugdymo proceso orientacija į mokymosi rezultatus išsamiau nagrinėjama pagal Benjaminio Bloom pažinimo tikslų taksonomiją (hierarchinę protinių (intelektu) gebėjimų ir įgūdžių klasifikaciją).

B.S.Bloom taksonomija neapima kūrybiško ir divergentinio mąstymo, t.y. mąstymo, kuris išeina už vienintelio, riboto, tradiciško, visuotinai pripažinto „teisingo atsakymo“ siekimo ribų. Kūrybinis mąstymas – tai naujų idėjų, neįprastų problemų sprendimų, naujo jau esamų dalių ar idėjų siejimo ieškojimas. Divergentinis mąstymas yra atviras, neišbaigtas, nekonvencionalus, netradicinis. Šis mąstymas skatinamas klausimais: kokiais dar būdais tai gali būti atlikta? Kokiais būdais, priemonėmis galėtume ištaisyti silpnąsias šio plano savybes? Ar mes išbandėme viską, kas gali būti išbandyta? Kaip pasiekti, kad mūsų planai, idėjos būtų realizuojami, veiksmingi?

Programos nagrinėjamos pagal šiuos lygmenis:

Žinios (atmintis). Gebėjimas prisiminti, atgaminti reikiamą medžiagą, kuri gali būti: terminologija, klasifikacija šaltiniai, kriterijai, metodologijos, generalizacijos, (apibūdinimai) struktūra.

Supratimas. Gebėjimas suprasti, kas sakoma, perteikiama, ir gebėjimas naudotis medžiaga ar idėjomis, kurios yra pateikiamos. Tai apima: vertinimą – pasakymą kitais žodžiais ar kita forma; interpretavimą – idėjų pertvarkymą ir jų tarpusavio ryšių supratimą. Ekstrapoliaciją – vertinimų apmatų ar prielaidų susidarymą, pagrįstą pateiktomis sampratomis, tendencijomis, sąlygomis.

Taikymas. Gebėjimas naudoti idėjas, principus, generalizacijas naujose tendencijose. Apima gebėjimą prisiminti ir, remiantis nauja pateikta medžiaga, sukurti tinkamus principus.

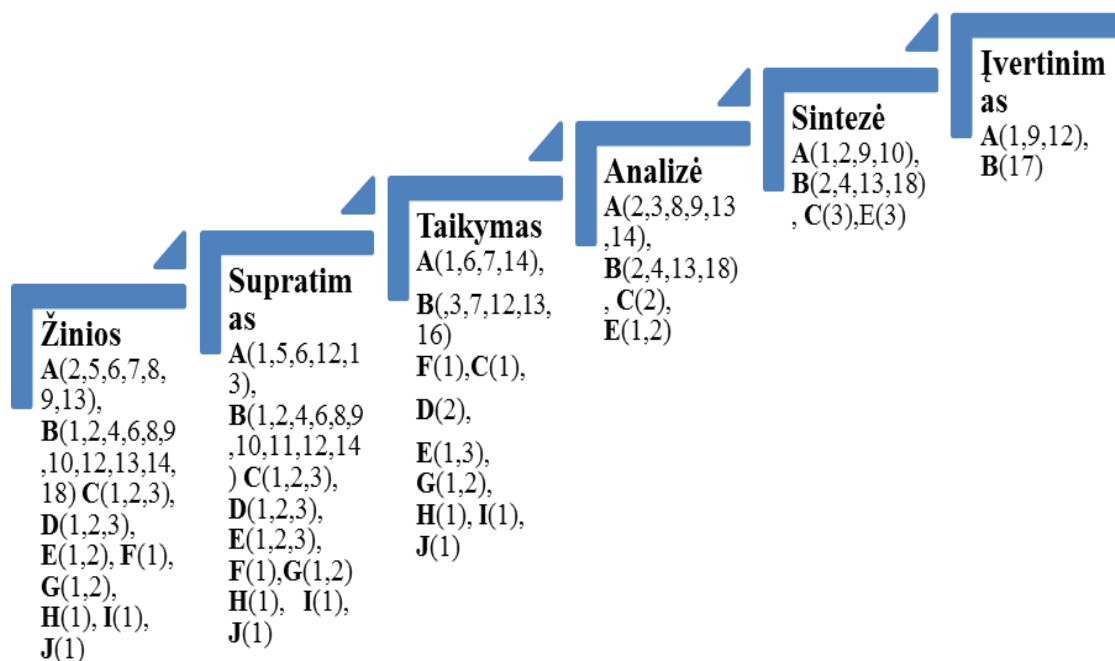
Analizė. Gebėjimas identifikuoti sudedamąsias idėjos dalis ir išvelgti loginius visumos dalių ryšius. Užduotys turi būti grindžiamos kokiomis nors induktyvaus ar deduktyvaus mąstymo proceso formomis.

Sintezė. Gebėjimas išrinkti elementus iš daugelio šaltinių ir sujungti juos į naujas, lig tol nežinomas struktūras, organizacijas, visumą.

Įvertinimas. Gebėjimas nutarti, spręsti, kokia yra kokiam nors tikslui pasiekti naudojamų idėjų, procedūra, sprendimų, metodų, medžiagos vertė. Sprendžiant, kiek išvardytosios sudedamosios dalys yra teisingos, efektyvios, ekonomiškos ar tinkamos, patenkinamos, naudojami pačių mokinių nusistatyti arba jiems pateikti vertinimo kriterijai.

Rezultatų raiška per žinių realizavimo lygmenis. Dažniausia neformaliojo švietimo tikslai orientuoti į žinių lygmenį - 33 NŠ programose iš 54, į supratimo lygmenį - 30 NŠ programose iš 54, į taikymo lygmenį – 19 NŠ programose iš 54, į analizės lygmenį – 14 NŠ programose iš 54, į sintezės lygmenį – 10 NŠ programose iš 54, į įvertinimo lygmenį – 4 NŠ programose iš 54 (žr. 12 pav.). Kuo aukštesnis lygmuo, tuo rečiau neformaliojo švietimo programose atsispindi raiška. Tos veiklos, kurios susijusios su akademiniais dalykais, daugiau dėmesio skiria aukštesniam lygmeniui. Mokomieji dalykai, kurie yra dalykiniame ugdyme daugiau dėmesio skiria aukščiausio lygmens tikslų siekimui (analizei, sintezei, įvertinimui).

Rezultatų raiška per visus šešis lygmenis pavaizduota 11 paveiksle.



11 pav. **Rezultatų raiška per tikslų realizavimo lygmenis (A – sportas, B – menas/kultūra, C – kalba/literatūra, D – etnokultūra, E – gamta, F – informacinės technologijos, G – profesinis informavimas ir konsultavimas, H – saugus eismas, I – sveikata, J – pilietinė veikla)**

Į žinių lygmenį orientuojasi sporto (A), meno/kultūros (B), kalbos/literatūros (C), etnokultūros (D), gamtos (E), informacinių technologijų (F), profesinio informavimo ir konsultavimo (G), saugaus eismo (H), sveikatos (I), pilietinės veiklos (J) neformaliojo švietimo programos.

Į supratimo lygmenį orientuojasi sporto (A), meno/kultūros (B), kalbos/literatūros (C), etnokultūros (D), gamtos (E), informacinių technologijų (F), profesinio informavimo ir konsultavimo (G), saugaus eismo (H), sveikatos (I), pilietinės veiklos (J) neformaliojo švietimo programos.

Į taikymo lygmenį orientuojasi sporto (A), meno/kultūros (B), kalbos/literatūros (C), etnokultūros (D), gamtos (E), informacinių technologijų (F), profesinio informavimo ir konsultavimo (G), saugaus eismo (H), sveikatos (I), pilietinės veiklos (J) neformaliojo švietimo programos.

Į analizės lygmenį orientuojasi sporto (A), meno/kultūros (B), kalbos/literatūros (C), gamtos (E) neformaliojo švietimo programos.

Į sintezės lygmenį orientuojasi sporto (A), meno/kultūros (B), kalbos/literatūros (C) neformaliojo švietimo programos.

Į įvertinimo lygmenį orientuojasi sporto (A), meno/kultūros (B) neformaliojo švietimo programos.

Galima teigti, kad nėra nė vienos NŠ programos, kurioje rezultatų raiška pasireikštų per visus 6 žinių realizavimo lygmenis, nors taikant aukštesnį lygmenį jau turi būti pritaikyti ankstesnieji.

3.4. Neformaliojo švietimo programų vertinimo rezultatai. Formalaus ir neformalaus švietimo dermės kontekstas

Bendrosiose programose mokomieji dalykai skirstomi į šias kategorijas:

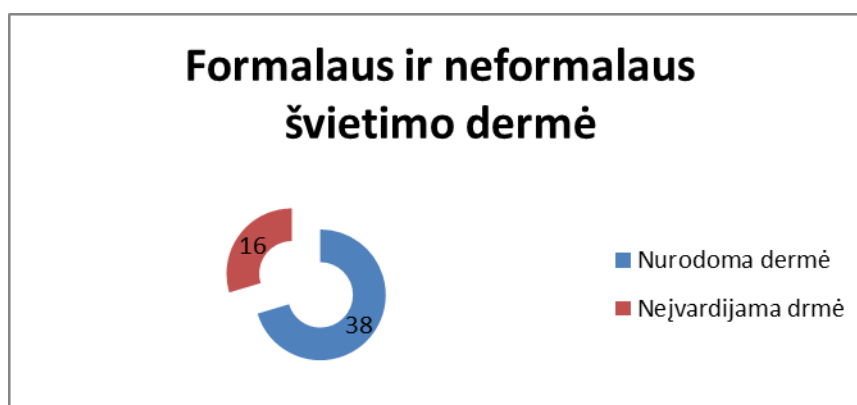
- Dorinis ugdymas
- Kalbos
- Matematika
- Gamtamokslinis ugdymas (biologija, chemija, fizika, integruotas gamtos mokslų kursas)
- Socialinis ugdymas (istorija, geografija, integruotas istorijos ir geografijos kursas, teisė, religijotyra, filosofija, ekonomika ir verslumas, psichologija)
- Pilietiškumo ugdymo integruojamoji programa

- Meninis ugdymas (dailė, muzika, šokis, teatras, grafinis dizainas, filmų kūrimas, fotografija, kompiuterinės muzikos technologijos)
- Informacinės technologijos
- Kūno kultūra
- Technologijos

Tačiau tose pačiose Bendrosiose programose socialinio ugdymo srityje pabrėžiamas pilietiškumo ugdymas, kuris įgyvendinamas visų dalykų pamokose, neformaliojo ugdymo veikloje, mokyklos savivaldoje. Vadinasi neformaliojo švietimo programose nėra akcentuojama dermė su mokomaisiais dalykais.

Naujoje Bendrųjų kompetencijų ir gyvenimo įgūdžių ugdymo srityje pateiktos integruojamosios programos – Mokymasis mokytis, Komunikavimas, Darnus vystymasis, Sveikata ir gyvenimo įgūdžiai, Kultūrinis sąmoningumas, įgyvendinamos per visų dalykų pamokas, neformalaus ugdymo veikloje, mokyklos bendruomenės renginiuose.

Atlikus tyrimą galima teigti, kad dermė tarp formaliojo ir neformaliojo švietimo programų yra (žr. 12 pav.).



12 pav. **Formalaus ir neformalaus švietimo dermė NŠ programose (N=54)**

Pagal atliktą analizę, NŠ programos dera su šiais mokomaisiais dalykais: kūno kultūra, matematika, etika, istorija, geografija, daile, muzika, užsienio kalbomis, lietuvių kalba, gamta ir žmogus, pasaulio pažinimas, žmogaus sauga, informatika, technologijos, biologija, chemija, šokis, pilietiškumas (žr. 4 priedas). Tarp išvardintų mokomųjų dalykų NŠ programose nėra fizikos ir teatro, kuris gali būti pasirenkamas vyresnėse klasėse. Tačiau NŠ programų dermė su mokomaisiais dalykais yra labai netolygi. Daugiausia į veiklą integruojamos etikos ir dailės dalykų žinios, mažiausia – biologijos, chemijos, užsienio kalbų, pilietiškumo. Pilietiškumo dalyko nebuvimas kaip integracinio dalyko, prasilenkia su ugdymo planais, nes nurodoma, kad

šis mokomasis dalykas mokomas 9-10 klasėse, o kitoms amžiaus grupėms integruojamas į visus mokomuosius dalykus (žr. 10 lentelė)

Neformaliojo švietimo dermė su formaliuoju švietimu

10 lentelė

Dalykai	Neformaliojo švietimo kategorijos									
	Sportas	Kultūra	Kalba/ literatūra	Etnokultū ra	Gamta	IT	Profesinis informavi eizmas	Saugus	Sveikata	Pilietinė veikla
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Kūno kultūra	12 (17)	6 (18)	1 (4)	-	1 (3)	-	-	-	-	1 (1)
Matematika	2 (17)	1 (18)	-	1 (3)	1 (3)	1 (1)	-	-	-	-
Etika	11 (17)	8 (18)	1 (4)	2 (3)	1 (3)	-	2 (2)	1 (1)	-	-
Istorija	1 (17)	4 (18)	2 (4)	1 (3)	-	-	-	-	1 (2)	1 (1)
Geografija	-	-	2 (4)	1 (3)	1 (3)	-	1 (2)	-	1 (2)	-
Dailė	-	6 (18)	1 (4)	3 (3)	2 (3)	1 (1)	2 (2)	1 (1)	1 (2)	-
Muzika	2 (17)	3 (18)	1 (4)	3 (3)	1 (3)	-	-	-	-	1 (1)
Užsienio k.	2 (17)	-	2 (4)	-	-	-	-	-	-	-
Lietuvių k.	-	3 (18)	2 (4)	3 (3)	3 (3)	1 (1)	2 (2)	1 (1)	-	-
Gamta ir žmogus	5 (17)	1 (18)	-	1 (3)	1 (3)	-	-	-	-	-
Pasaulio pažinimas	3 (17)	-	-	1 (3)	2 (3)	-	1 (2)	1 (1)	-	-
Žmogaus sauga	1 (17)	-	-	-	1 (3)	-	-	1 (1)	-	-
Informatika	2 (17)	1 (18)	2 (4)	-	-	1 (1)	1 (2)	-	-	-
Technologijos	2 (17)	3 (18)	-	2 (3)	2 (3)	-	1 (2)	-	-	-
Biologija	1 (17)	1 (18)	-	-	-	-	-	-	1 (2)	1 (1)
Chemija	-	1 (18)	-	-	-	-	-	-	1 (2)	-
Šokis	2 (17)	8 (18)	-	2 (3)	-	-	-	-	-	-
Pilietiškumas	-	2 (18)	-	1 (3)	-	-	-	-	-	-

Mažiausia dermė su mokomaisiais dalykais nurodoma šiose programose: Pilietinės veiklos - su kūno kultūra, istorija, muzika, biologija; Sveikatos – su istorija, geografija, daile, biologija, chemija ir Saugaus eismo – etika, dailė, lietuvių kalba, pasaulio pažinimas, žmogaus sauga.

BU programose mokomieji dalykai yra skirstomi į ugdymo sritis. Kiekviena sritis sudaryta iš giminiškų, tvirtais integraciniais ryšiais susijusių mokomųjų dalykų. Analizuojant NŠ programas šiuos aspektu, galima teigti, kad kiekvienos srities mokomieji dalykai panašiu santykiu dera su formaliojo švietimo mokomaisiais dalykais. Didžiausia dermė su meninio

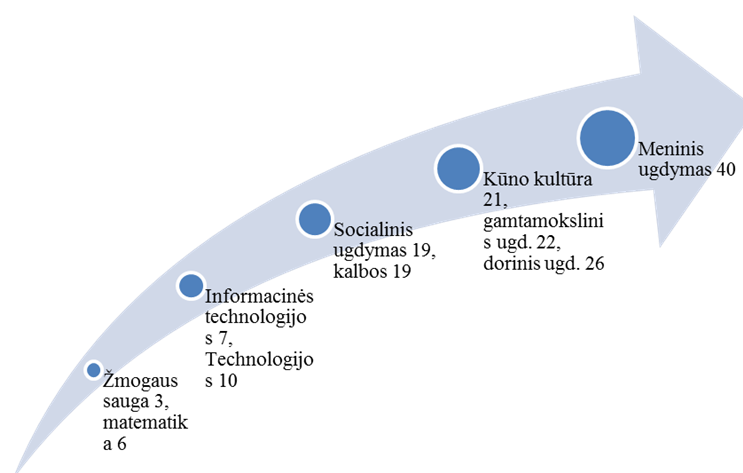
ugdymo dalykais, mažiausia - su žmogaus sauga, informacinėmis technologijomis. Tačiau šie dalykai išskiriami atskirai, kaip neturintys panašių, giminiškų dalykų. (žr. 11 lent.)

Neformaliojo švietimo dermė su formaliuoju švietimu pagal BU programų ugdymo sritis

11 lentelė

Mokomųjų dalykų srutys pagal bendrąsias programas	Mokomieji dalykai	Pasikartojimas
Dorinis ugdymas 26	Etika	26
Kalbos 19	Lietuvių k. Užsienio k.	15 4
Matematika 6	Matematika	6
Gamtamokslinis ugdymas 22	Biologija Chemija Gamta ir žmogus Pasaulio pažinimas	4 2 8 8
Socialinis ugdymas 19	Istorija Geografija Pilietiškumas	10 6 3
Meninis ugdymas 40	Dailė Muzika Šokis	17 11 12
Informacinės technologijos 7	Informatika	7
Kūno kultūra 21	Kūno kultūra	21
Technologijos 10	Technologijos	10
Žmogaus sauga 3	Žmogaus sauga	3
Iš viso:		173

Pateikti duomenys 11 lentelėje rodo, kad dermė tarp neformaliojo ir formaliojo švietimo yra, nes 54 programose 173 kartus paminėti mokomieji dalykai, kurie įtraukiami planuojant neformaliojo švietimo programas. Dažniausia minimas yra dorinis ugdymas (etika) – 26 kartus, kūno kultūra – 21, dailė – 17, lietuvių k. – 15, šokis – 12, istorija – 10. Mažiausiai minima chemija – 2, pilietiškumas, žmogaus sauga – 3. Bendrosiose ugdymo programose mokomieji dalykai yra skirstomi į sritis, sudarytas iš giminiškų, tvirtais integraciniais ryšiais susijusių mokomųjų dalykų. Analizuojant mokomųjų dalykų (žr. 13 pav.).



13 pav. Neformaliojo švietimo dermė su formaliuoju švietimu per įvairias ugdymo sritis

Iš 54 programų 38 yra įvardijami integraciniai ryšiai su mokomaisiais dalykais, tam skiriant grafą programoje. Tačiau dažniausia išvardijami mokomieji dalykai ir tuo apsiribojama. Tik keletas programų autorių tam skiria didesnę dėmesį ir konkrečiau nurodo neformalaus ir formalus švietimo dermę. Pavyzdžiui: Etnokultūros studijos Neformaliojo švietimo ilgalaikiame plane taip aprašomi integraciniai ryšiai: „Etnokultūros studija“ integruotina ir integrali su daugeliu formalus ir neformalus ugdymo disciplinų: per liaudies dainą ir muzikavimą – su muzika, per liaudies ratelius ir šokį – su choreografija, per judriuosius žaidimus - su kūno kultūra, per tautosakos tekstų analizę ir atlikimą - su lietuvių kalba, per tautodailės simbolių pažinimą – su dailė, per senolių pasaulėjautos ir pasaulėvokos suvokimą – su doriniu ugdymu, per Lietuvos regionų savitumų atskleidimą – su geografija ir istorija.

Šešiolikoje programų atskirai neišskirta dermė su formaliuoju švietimu, tačiau visose dermė įvardijama kitose programos dalyse. Tai atskleista tiksluose (kvadratas), uždaviniuose (tinklinio, kvadrato, drąsių, stiprių, vikrių, liaudies šokio, šokių būrelių „Debesėliai“, „Šypsena“, gimnastikos būrelio, Kūrybinės raiškos studija, Etnokultūros studija, Jaunųjų miško bičiulių sambūris „Pelėdžiukai“) arba teminiame plane (kitur vadinama turinyje) (tinklinio, liaudies šokio, dainavimas ir muzikavimas, sporto klubo „Flamingas“, Profesinis informavimas ir konsultavimas, Jaunieji programuotojai, Kūrybinės raiškos studija, Etnokultūros studija, Jaunųjų miško bičiulių sambūris „Pelėdžiukai“). Pavyzdžiui: Kūrybinės raiškos studijos programos uždaviniuose rašoma: ugdyti kalbos, sceninę, dizaino kultūrą bei gebėjimą dirbti komandoje (lietuvių k.), ugdyti domėjimąsi mūsų tautos tradicijomis, amatais (technologijos, muzika, etika). Tos pačios programos teminiame plane nurodoma, kad bus teikiami piešiniai konkursams (dailė), bendra veikla su socialinių mokslų mokytojais (istorija, geografija, pilietiškumas). Tokiose programose kaip ši, dermė su formaliuoju švietimu neįvardijama, nes nėra pateikta konkrečiai.

Kai kuriose programose tikslai ir uždaviniai yra įvardijami kartu. Krepšinio, Jėgos sporto šakų, Lengvosios atletikos būrelių programose neformalus ir formalus švietimo dermė matoma išskirtuose tiksluose ir uždaviniuose.

Apibendrinant galima teigti, kad dermė tarp formaliojo ir neformaliojo švietimo nepakankama, nes daugelyje neformaliojo švietimo programų jos nėra. Reikia atsižvelgti į Tarybos ir Komisijos dokumentą apie švietimą ir mokymą pažangioje, tvarioje ir integracinėje Europoje (2011), kuriame sakoma, kad turi būti siekiama dermės tarp formalus ir neformalus ugdymo. Taip pat Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005) teigiama, kad „norint paruošti žmones gyventi ir veiksmingai dirbti XXI amžiuje, turi funkcionuoti neformalus ugdymas, kaip neatsiejama nenutrūkstamo ugdymo dalis, nes formalus privalomasis ugdymas vienas negali išspręsti tų uždavinių, kurie jam keliami ugdymo įstaigų koncepcijoje“.

3.5. Neformaliojo švietimo tobulinimo gairės

Tam, kad tobulintume neformaliojo švietimo programų kokybę, atliepiant naujausius politinius dokumentus bei mokslines išvalgas siūlomi šis minėtų programų kriterijų aprašas (žr. 14 pav.)

<p align="center">Neformaliojo švietimo programa <u>Švietimo teikėjas</u> <u>Programos pavadinimas</u></p>			
<p>Trukmė Apimtis Programos dalyvių amžius</p> <p>Tikslas:</p> <p>Uždaviniai:</p>			
Bendrujų gebėjimų vertinimas	Bendrujų gebėjimų ugdymas	Orientacija į mokymosi rezultatus	Neformalaus ir formalaus ugdymo(si) dermė
<input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/> <input type="radio"/>			
Turinys (teminis planas)	Data	Pastabos (koregavimas)	
1. 2. 3. 4. t.t.			
<p>Priemonės, įranga, padedantys siekti išsikelto tikslo ir uždavinių</p> <p>Programos autoriaus _____ parašas _____ vardas, pavardė</p>			

14 pav. Neformaliojo švietimo programa

IŠVADOS

Išanalizavus mokslinę literatūrą, galima teigti, kad:

- vyksta diskusijos dėl neformaliojo ir formaliojo švietimo lygiavertiškumo, tačiau, kad šios sritys turi dirbti kartu sutinka visi. Problema iškyla, kai reikia apibrėžti neformaliojo švietimo sąvoką, nes tai labai painu ir daugelyje dokumentų pavadinama neformaliuoju ugdymu, popamokine, užklasine veikla ir kt. Atliekami tyrimai rodo, kad domėjimasis neformaliuoju švietimu didėja, taip pat kreipiamas dėmesys į ES dokumentų rekomendacijas.
- kokybės užtikrinimas bendrojo ugdymo mokyklose, taip pat neformaliojo švietimo veikloje yra vienas iš svarbiausių valstybės įsipareigojimų, kurio siekiama kuriant įvairias strategijas, metodikas, atsižvelgiant į sparčiai besikeičiančius vartotojų poreikius.

Parengtas neformaliojo švietimo programų teorinis vertinimo modelis apima:

- bendrųjų gebėjimų ugdymą
- bendrųjų gebėjimų vertinimą
- orientaciją į mokymosi rezultatus
- neformaliojo švietimo dermę su formaliuoju švietimu.

Atlikus neformaliojo švietimo programų analizę galima teigti, kad:

- NŠ programos sudaromos pagal rekomendacijas, tačiau nėra vieningos formos. Vienoje mokykloje naudojamos NŠ programų formos. 2 iš 4 analizuotų mokyklų neformaliojo švietimo programų turinys nevieningas.
- BU programose bendrosios kompetencijos skiriasi nuo ES dokumentuose įvardintų bendrųjų gebėjimų. Bendrosiose programose kompetencijos skaidomos į bendrąsias ir esmines dalykines. Bendrosios kompetencijos ugdomos drauge su esminėmis dalykinėmis kompetencijomis. Jos nėra atskirtos vienos nuo kitų. ES dokumentuose tokio skirstymo nėra – visi gebėjimai pavadinti bendraisiais gebėjimais (ir tie, kurie Bendrosiose programose priskiriami prie esminių dalykinių). Analizuojant bendrųjų gebėjimų raišką galima teigti, kad esminiai dalykiniai gebėjimai NŠ programose neugdomi, jie paliekami formaliojo švietimo dalykų ugdyme.
- NŠ programų rezultatai vertinami per žinių lygmenis (Bloom'o taksonomija). Tačiau daugiausia orientuojasi į žinių, supratimo ir taikymo lygmenį. Taip pat rezultatų raiška yra per ugdymo formas: varžybas, olimpiadas, konkursus, parodas, konferencijas, renginius, kolekcijas.

- NŠ dermė tarp formaliojo ir neformaliojo švietimo nepakankama, nes daugelyje neformaliojo švietimo programų jos nėra. Reikia atsižvelgti į Tarybos ir Komisijos dokumentą apie švietimą ir mokymą pažangioje, tvarioje ir integracinėje Europoje (2011), kuriame sakoma, kad turi būti siekiama dermės tarp formalaus ir neformalaus ugdymo. Taip pat Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005) teigiama, kad „norint paruošti žmones gyventi ir veiksmingai dirbti XXI amžiuje, turi funkcionuoti neformalus ugdymas, kaip neatsiejama nenutrūkstamo ugdymo dalis, nes formalus privalomasis ugdymas vienas negali išspręsti tų uždavinių, kurie jam keliami ugdymo įstaigų koncepcijoje“.

REKOMENDACIJOS

Atsižvelgiant į atlikto tyrimo rezultatus, pateikiamos bendros rekomendacijos:

Švietimo ir mokslo ministerijai:

- atliepiant naujausius Europos Komisijos rekomendacijas tobulinant švietimo kokybę, siūloma pakoreguoti Neformaliojo švietimo programų kriterijų aprašą šiais aspektais:

- įtraukiant į programos aprašą skiltį, kurioje turi būti nurodomi tie bendrieji gebėjimai, kurie bus ugdomi realizuojant neformaliojo ugdymo programą;
- įtraukiant į programos aprašą skiltį, kurioje turi būti nurodomi mokymo(si) rezultatai;
- įtraukiant į programos aprašą skiltį, kurioje turi būti nurodomi bendrųjų gebėjimų vertinimas;
- įtraukiant į programos aprašą skiltį, kurioje turi būti nurodoma dermė tarp formalaus ir neformalaus švietimo.

Savivaldybės švietimo skyriams:

- patvirtinti Neformaliojo švietimo programų aprašus, kurie vadovautųsi Švietimo ir mokslo ministerijos pateiktais koreguotais kriterijų aprašais;
- priimti vienodą Neformaliojo švietimo programos formą visoms rajono (miesto) mokykloms.

Aukštosioms mokykloms:

- parengti metodines rekomendacijas, kaip bendrojo ugdymo mokykloms pereiti į rezultatus orientuotą ugdymo paradigmą, kaip kurti ir realizuoti ugdymo programas, kurios orientuotos į konkrečių rezultatų siekimą; kaip vertinti pasiektus rezultatus, kaip užtikrinti dermę tarp formalaus ir neformalaus švietimo.

Bendrojo ugdymo mokykloms:

- planuojant neformaliojo švietimo veiklą, atsižvelgti į Švietimo ir mokslo ministerijos, savivaldybės švietimo skyriaus, steigėjo rekomendacijas;
- tvirtinti Neformaliojo švietimo programas, pagal švietimo skyrių pateiktas rekomendacijas arba priimti savo organizacijoje sprendimus dėl vienodos programos formos (visose programose tos pačios programos dalys);
- sekti LR Švietimo ir mokslo ministerijos išleidžiamus dokumentus, domėtis kitų šalių patirtimi, teikti pasiūlymus švietimo organizacijų steigėjams.

LITERATŪRA

1. Balčiūnas S., Valuckienė J. (2009). Nauda kaip mokyklos įsivertinimo proceso kokybės rodiklis: mokytojų nuomonės tyrimas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 1 (14). p.25-34.
2. Barkauskaitė M. (2001). *Paaugliai: sociopedagoginė dinamika*. Vilnius: VPU leidykla.
3. Barkauskaitė M., Bruzgelevičienė R. (2002). *Švietimo įstaigos vertinimo nuostatos. Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika*, I dalis (p. 9-6). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
4. Bendrojo lavinimo mokyklos veiklos kokybės įsivertinimo rekomendacijos. 2009. Lietuvos Respublikos Švietimo ministerija. Įsakymas Nr.ISAK-607. Vilnius [žiūrėta 2013-11-23] Prieiga per internetą: <<http://www.nmva.smm.lt/ltl/content/%C5%A1vietimo-ministro-%C4%AFsakymai>>.
5. Bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybė *Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros metinis pranešimas 2012 (3.)* Vilnius: Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra.
6. *Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai. Priešmokyklinis, pradinis ir pagrindinis ugdymas*. (2008). Vilnius: Sapnų sala.
7. Bloom B. S. (1956). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals*. New York: Toronto: Longmans, Green.
8. Dapkienė S. (2002). *Papildomojo ugdymo formos*. Šiauliai: Litera.
9. Dzenuškaitė S. (1991). *Mokinių nepamokinės veiklos tobulinimas*. Vilnius: PMTI.
10. Europos komisijos komunikatas „Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų“ (2012). Strasbūras, 2012 11 20. COM(2012) 669 final. [žiūrėta 2013-11-23]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:327:0058:0064:LT:PDF>>.
11. Europos parlamento ir Tarybos rekomendacija. Dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų, 2006. (2006/962/EB). [žiūrėta 2013-11-23]. Prieiga per internetą: <<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:lt:PDF>>.
12. Fidler B. (2006). *Strateginis mokyklos plėtros valdymas: vadovavimas mokyklos tobulinimo strategijai*. Vilnius: Žara.
13. Gudynas P. (2008). *Ugdymo kokybės samprata ir kokybės problemos*. Vilnius: Švietimo plėtros centras.

14. Jaunimo politikos pagrindų įstatymas (2003). Valstybės žinios, 2003 12 04, Nr.IX-1871. [žiūrėta 2013-11-18]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=267613&p_query=&p_tr2=>>.
15. Jaunimo problemų sprendimo Šiaulių rajono savivaldybėje 2013–2018 metų planas. [žiūrėta 2013-11-23]. Prieiga per internetą: <<http://195.182.85.235/aktai/Default.aspx?Id=3&DocId=17585>>.
16. Jovaiša L. (1994). *Edukologijos pradmenys*. Vilnius: VU leidykla.
17. Kalvaitis A. (2012). Mokyklinio amžiaus vaikų ir jaunimo neformaliojo būdu įgytų kompetencijų įvertinimo ir pripažinimo situacija Lietuvoje. *Tarptautinė mokslinė – praktinė konferencija „Ar aš pažįstu jauną žmogų“*. Vilnius, 2012 m. rugsėjo 26 d. [žiūrėta 2013-10-27]. Prieiga per internetą: <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/neformalusis/failai/A_Kalvaitis_Kompetenciju_pripazinimas.pdf>.
18. Kardelis K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus.
19. Kuenzi M. (2005). Non-formal education and community development in Senegal. *Community Development Journal*. 41(2), p. 210-222.
20. Kveskienė G. (1996). *Moksleivių laisvalaikio kultūra*. Vilnius: VPU leidykla.
21. Kveskienė G. (2000). *Socializacijos pedagogika*. Vilnius: Baltijos kopija.
22. Kveskienė G. (2005). *Pozityvioji socializacija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
23. Kveskienė G., Petronienė O. (2007). Neformaliojo vaikų švietimo prieinamumas. *Socialinis ugdymas*, 3 (14), p. 60-78.
24. Leeuw F. L. (2003). *Educational Evaluation around the World. Trends, Topics and Theories*. Educational Evaluation around the World. (An International Anthology). The Danish Evaluation Institute. Printed by Vester Kopi, p. 7–23.
25. *Lietuvos švietimo koncepcija* (1992). Lietuvos Respublikos kultūros ir švietimo ministerija. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
26. *Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“*. [žiūrėta 2013-11-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrv.lt/bylos/veikla/2030.pdf>>.
27. Lietuvos Respublikos Seimas. Švietimo įstatymas (2011). [žiūrėta 2013-11-18]. Prieiga per internetą: <http://www.sac.smm.lt/images/file/e_biblioteka/Lietuvos%20Respublikos%20svietimo%20istatymas.pdf>.

28. LR ŠMM Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito rekomendacijos (2008). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
29. LR Vyriausybė „Nutarimas dėl Lietuvos respublikos vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ 2009 m. vasario 25 d. Nr. 189. Vilnius Žin., 2009, Nr. 33-1268.
30. LR ŠMM Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija. 2012-03-29 d. ĮSAK Nr. V- 554 redakcija. [žiūrėta 2013-11-23]. Prieiga per internetą: <[www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2012-04-06-V-554\(2\).doc](http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2012-04-06-V-554(2).doc)>.
31. LR ŠMM Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija. 2005-12-30, Nr. ĮSAK -2695. [žiūrėta 2013-11-23]. Prieiga per internetą: <http://www.jturistai.kaunas.lm.lt/downloads/info_bankas/kita/NU_vaiku_svietimo_koncepcija.pdf>.
32. LR ŠMM įsakymas „Dėl bendrųjų iš valstybės ar savivaldybių biudžetų finansuojamų neformaliojo švietimo programų kriterijų aprašo patvirtinimo“. 2011-07-05, ĮSAK Nr. V-1214 redakcija. [žiūrėta 2013-11-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/neformalus%20ugdymas/2011-06-27.pdf>>.
33. Papildomojo ugdymo koncepcija (1999). Vilnius.
34. *Pasirenkamojo vaikų švietimo prieinamumo tyrimas* (2013). V. Pasirenkamojo ugdymo paslaugų teikėjų nuomonės tyrimo ataskaita.
35. Pečkus K. (1993). *Moksleivių paralelinis ugdymas Lietuvoje 1918-1940 ištakos, turinys, formos*. Vilnius.
36. Petraitytė G., Lingytė A. (2010) Neformaliojo ugdymo tendencijos Lietuvoje ir pasaulyje. *E- švietimas: mokslas, studijos ir verslas. Konferencijos pranešimų medžiaga*. Kaunas. p. 95-101.
37. Pukelis K. (2011). Kokybės užtikrinimo Lietuvos švietimo sistemoje atitiktis rekomendacijos 3 priede įvardintiems bendriesiems principams. Tyrimo ataskaita. [žiūrėta 2013-11-23]. Prieiga per internetą: <http://www.kpmc.lt/LTKS_EKS/KPU_tyrimas_LT.pdf>.
38. Rajeckas V. (2002). *Pedagogika – ugdymo mokslas ir menas*. Vilnius.
39. Ratkus J. (2000). *Ugdymas ir popamokinė pasaulio pažinimo veikla*. Šiauliai: Litera.
40. Ruškus J., Žvirdauskas D., Stanišauskienė (2009). *Neformalusis švietimas Lietuvoje. Faktai, interesai, vertinimai. Mokslo studija*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.

41. Savickytė V. (1996). *Asmenybė ir mokyklinė bendruomenė*. Šiauliai: Šiaulių pedagoginis institutas.
42. Souto-Otero M., Ulicna D., Schaepkens I., Bognar V. (2012). Study on the impact of non-formal education in youth organizations on young people's employability. European Youth Forum.. [žiūrėta 2013-12-23]. Prieiga per internetą: <http://issuu.com/yomag/docs/reportnfe_print>.
43. Šiaučiukėnienė L., Visockienė O., Talijūnienė P. (2006). *Šiuolaikinės didaktikos pagrindai*. Kaunas: Technologija.
44. Tarybos išvados 2009 m. gegužės 12 d. dėl Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos („ET 2020“). (2009/C 119/02). [žiūrėta 2013-11-23]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:lt:PDF>>.
45. Tarybos išvados dėl kompetencijų, kuriomis prisidedama prie mokymosi visą gyvenimą ir iniciatyvos „Nauji gebėjimai naujoms darbo vietoms“ įgyvendinimo (2010). (2010/C 135/03). [žiūrėta 2013-11-23]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:135:0008:0011:LT:PDF>>.
46. Tarybos ir Komisijos bendro pranešimo apie Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos („ET 2020“) įgyvendinimą projektas Švietimas ir mokymas pažangioje, tvarioje ir integracinėje Europoje (2012). KOM(2011) 902 galutinis. [žiūrėta 2013-11-23]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0902:FIN:LT:PDF>>.
47. Tarybos ir Komisijos parengtas darbo programos „Švietimas ir mokymas 2010“ įgyvendinimo 2010 m. pažangos bendros ataskaitos projektas. Briuselis, 2009.11.25, KOM(2009)640 galutinis. [žiūrėta 2013-11-23]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0640:FIN:LT:PDF>>.
48. Vaiko teisių konvencija. Valstybės žinios, 1995-07-21, Nr. 60-1501. [žiūrėta 2013-11-23]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19848&p_query=&p_tr2=>>.
49. Vaitkevičius J. (1998). *Moksleivių mokymosi ir laisvalaikio problemos*. Vilnius: Mokslas.
50. Valstybės ilgalaikės raidos strategijos dokumentas, 2002-11-12 Nr. IX-1187. [žiūrėta 2013-12-23]. Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/docs2/RJZALJWG.DOC>>.
51. Valstybės švietimo stebėsenos tvarkos aprašas. 2005-11-10 Nr. ISAK-2240. [žiūrėta 2013-12-23]. Prieiga per internetą: <[http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2005-11-10-ISAK-2240\(2\).doc](http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2005-11-10-ISAK-2240(2).doc)>.

52. Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. [žiūrėta 2013-11-23]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=425517&p_query=&p_tr2=2>.
53. Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija. [žiūrėta 2013-11-23]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/uploads/documents/VSS_2013-2022_2013-08-23.pdf>.
54. Šeimų ir administracijos požiūris į pasirenkamąjį vaikų ugdymą: situacija, problemos bei tobulinimo galimybės. V. 2013 *Kokybinio tyrimo ataskaita*.
55. Šiaulių rajono savivaldybės strateginis plėtros planas 2011-2017 metams. [žiūrėta 2013-11-23]. Prieiga per internetą: <http://www.siauliai-r.sav.lt/siauliai/m/m_files/wfiles/file2522.pdf>.
56. Watters K. (2008). Non-formal education and training opportunities for youth living in the rural areas of South Africa. *Beyond Primary Education: Challenges and Approaches to Expanding Learning Opportunities in Africa. (Maputo, Mozambique)*. May, 5-9. Association for the Development of Education in Africa (ADEA).

PRIEDAI

Neformaliojo švietimo skirstymas į kategorijas ir kodavimas

	Kategorija	Pavadinimai	Kodas
A	Sportas	Judrieji žaidimai	A1
		Lengvoji atletika	A2
		Jėgos sporto šakos	A3
		Krepšinis	A4
		Plaukimo būrelis	A5
		Stalo tenisas	A6
		Futbolo būrelis	A7
		Šaškių pasaulyje	A8
		Gimnastikos būrelis	A9
		Būrelis "Sveikatingumo aerobika"	A10
		Būrelis "Kūno dizainas"	A11
		Kvadrato būrelis	A12
		Tinklinio būrelis	A13
		Lengvoji atletika	A14
		Drąsūs, stiprūs, vikrūs	A15
		Būrelis „Judėk ir tobulėk“	A16
		Aerobikos	A17
B	Menas/kultūra	Dailieji amatai	B1
		Dailės būrelis „Vaivorykštė“	B2
		Šokio teatras	B3
		Jaunieji dainorėliai	B4
		Liaudies šokių būrelis	B5
		Klasikinis šokių būrelis „Mažasis baletas“	B6
		Vokalo studija	B7
		Šokių būrelis „Šypsena“	B8
		Šokių būrelis „Debesėliai“	B9
		Šiuolaikinių šokių būrelis „Gatvės vaikai“	B10
		Būrelis Flamingas	B11
		Kūrybinės raiškos studija	B12
		Dainavimas ir muzikavimas	B13

		Šokių būrelis „Tiko“ Šokių būrelis „Lyra“ Gimnazijos mišraus choro Muzikos studija Gitaros studija Foto būrelis	B14 B15 B16 B17 B18 B18
C	Kalba/ literatūra	Maironiečiai Noriu žinoti daugiau Jaunieji žurnalistai Gimnazijos naujienlaiškis	C1 C2 C3 C4
D	Etnokultūra	Po Tėviškės dangum Stasys Anglickis ir Kuršėnai Etnokultūros studija	D1 D2 D3
E	Gamta	Giliukai Ažuoliukai Jaunųjų miško bičiulių sambūris „Pelėdžiukas“	E1 E2 E3
F	IT	Jaunieji programuotojai	F1
G	Profesinis informavimas ir konsultavimas	Profesinis informavimas ir konsultavimas Karjera - tavo sėkmės mokykla	G1 G2
H	Saugus eismas	Saugaus eismo būrelis	H1
I	Sveikata	Raudonas kryžius Noriu būti sveikas	I1 I2
J	Pilietinė veikla	Žemaitijos skautų draugovė	J1

Mokymo(si) metodai neformaliojo švietimo programose

Mokymo(si) metodai, keliose programose metodas įvardijamas	Neformaliojo švietimo programų kategorijos										
	Sportas	Menas/ kultūra	Literatūra	Kalba/ tira	Emokult	Gamta	IT	Profesini	Saugus	Sveikata	Pilietinė
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	
Aiškinimas 27	A1,A2,A5,A6, A7,A8, A9,A12, A13, A15,A16	B1,B2,B 3, B4,B6,B 7 B8,B9,B 10 B14,B15	C2	D1	E1					I1 I2	
Pokalbis 11	A5, A6, A7, A8	B18	C1, C3	D1, D2	E1, E2						
Demonstravimas 21	A1, A2, A5, A6, A7, A8, A9, A12, A13, A15	B2, B3, B4,B5, B6, B8, B9, B10, B18		D2	E1						
Projektai 7		B12	C1		E1, E3	F1	G1			I1	
Neakivaizdinės kelionės 1			C1								
Ekskursijos ir išvykos 14	A16	B1, B2, B18	C1	D1, D2, D3	E2, E3		G1 ,G 2	H1		I1	
Skaitymas 3			C2	D2	E2						
Kartojimas 14	A1, A2,A3, A5, A6, A7, A9, A12, A15	B3, B6, B8, B9, B10								I2	
Grupinis darbas 11	A1, A2,A11,A12, A13, A15,A17	B1, B2,B4	C3								
Individualus mokymas 18	A1,A2, A3, A11 A12,A1,A15, A17	B1 B4, B8, B9, B10	C2, C3				G1			I1 I2	
Diskusija 8	A5, A6, A7	B18	C2				G2	H1		I1	
Paskaita 4			C3				G1 ,G 2	H1			
Interviu 3			C3, C4				G2				

Stebėjimas 11	A5, A6, A7, A11, A17	B4, B5	C3					H1	I1 I2	
Rašymo procesas 5			C2, C3, C4	D1	E2					
Kryžiažodžiai 1			C2							
Fotografavimas2		B18			E3					
Tyrimai 4			C4		E1, E2				I1	
Žaidimai 5		B11		D3	E2		G2	H1		
Viktorinos 1					E2					
Minčių lietus 2		B7							I1	
Improvizacija 4		B7,B13, B14, B15								

Ugdymo proceso orientacija į rezultatus

Kodai	Rezultatas								
		Varžybos	Olimpiados	Konkursai	Parodos	Konferencijos	Renginiai	Kolekcijos	Kita
Sportas	A	A1,A2,A4,A6,A7,A8,A9,A12,A13,A14,A15					A10,A11		A5
Menas/kultūra	B	B11		B1,B5,B13,B18	B1,B2,B12,		B3,B4,B5,B8,B9,B10,B13	B12	
Kalba/literatūra	C		C2	C2			C1		C3,C4
Etnokultūra	D			D3			D2		D1
Gamta	E			E2,E3	E1	E3	E1		E1
IT	F		F1	F1					
Profesinis informav. ir konsultavimas	G						G1,G2		
Saugus eismas	H	H1		H1					
Sveikata	I			I1		I1			
Pilietinė veikla	J						J1		

Neformaliojo švietimo dermė su formaliuoju švietimu

Dalykai	Neformaliojo švietimo kategorijos										
	Sportas	Kultūra	Literatūra	Kalba/ra	Etnokultūra	Gamta	IT	Profesinis informavimas	Saugus	Sveikata	Pilietinė
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	
Kūno kultūra	A1,A3,A5,A6,A7,A8,A9,A12,A13,A14,A15,A17	B3,B5,B8 B9,B10,B11	C4		E3					J1	
Matematika	A1,A8	B1		D1	E1	F1					
Etika	A1,A2,A3,A6,A7,A9 A12,A13,A14, A15,A17	B3,B4,B5, B8,B9,B10, B12,B18	C2	D2,D3	E2		G1, G2	H1			
Istorija	A13	B2, B4, B12,B18	C1, C2	D3					I1	J1	
Geografija			C1, C2	D2	E1		G2		I1		
Dailė		B1, B2, B4, B11, B12,B18	C1	D1,D2, D3	E1, E2	F1	G1 G2	H1	I1		
Muzika	A9, A17	B2, B12 B13	C1	D1,D2, D3	E2					J1	
Užsienio k.	A11,A17		C1, C2								
Lietuvių k.		B1, B2, B12	C2, C3	D1,D2, D3	E1, E2, E3	F1	G1 G2	H1			
Gamta ir žmogus	A1,A11,A12,A14, A17	B1		D3	E3						
Pasaulio pažinimas	A1,A5,A15			D1	E2, E3		G1	H1			
Žmogaus sauga	A1				E2			H1			
Informatika	A11, A17	B11	C3 C4			F1	G1				
Technologijos	A11, A17	B1,B2, B12		D1,D3	E2, E3		G2				
Biologija	A13	B1							I1	J1	
Chemija		B1							I1		
Šokis	A9, A17	B3,B4,B5, B8,B9,B10, B12,B13		D1,D3							
Pilietiškumas		B4, B12		D3							

